

KULTTUURIN TUKIJA JA TEKIJÄ

POHJOIS-SUOMEN RAHASTO 1954–1968
JA
POHJOIS-POHJANMAAN RAHASTO 1968–2011

SISÄLTÖ

JOHDANTO	4
AJATUS POHJOISEN KULTTUURIRAHASTOSTA ITÄÄ 1945–1953	6
MAAKUNTARAHASTOJEN TIENVIITOITTAJA	
– POHJOIS-SUOMEN RAHASTO 1954–1968	12
”Pelkään kreikkalaisia silloinkin kun he tuovat lahjoja”	12
”Testamentatkaa talonne ja torppanne”	14
Apurahoja kaupunkeihin	17
Oulun henkinen ilmapiiri muuttuu	18
Jako kolmeen	19
KOKO MAAKUNNAN RAHASTOKSI 1968–1996	21
Maakuntaliiton suojeluksessa	21
Haasteena varainhankinta	24
Tuki tieteille ja taiteille monipuolistuu	27
Asiantuntijat avuksi apurahaprosessiin	31
Taidehankinnat vaikuttamisen keinona	33
Tuen tarve kasvaa – varat vähenevät	34
APURAHA- JA KULTTUURITOIMINTA KEHITTYVÄT 1997–2011	36
Keskusrahasto maakuntarahaston tukena	36
Painopiste tieteistä taiteisiin	42
Apurahoja lastenkulttuuriin, nuorille ja uusiin avauksiin	47
Hakemuksen laatu ratkaisee	53
Taidehankinnoissa taidekasvatuksellinen näkökulma	54
Sanoista teoksi – Pohjois-Pohjanmaan rahaston oma kulttuuritoiminta	58
Huomio vaikuttavuuteen	61
LÄHTEET	64

JOHDANTO

Valokuva, elokuva, sarjakuva. Kirjallisuus, kuvanveisto, kuorotoiminta. Ooppera, juhlateltha, elämäkerta. Näytelmän kirjoitus, veneen rakennus, perinteen, lääketieteen ja talouden tutkimus.

Erilaiset kulttuuria laajasti käsittelevät kirjoitukset alkavat usein sanan kulttuuri määrittelyllä. Käsite kuitenkin pakenee ahtaita rajoja, laajenee koskemaan paitsi taiteen ja tieteen, myös uskomukset, arvot, asenteet ja odotukset sekä jokapäiväiseen elämään kuuluvat tavalliset asiat, tapakulttuurin. Laajimmassa merkityksessään kulttuuri käsittää kaiken inhimillisen toiminnan – henkisen ja aineellisen pääoman. Arkipuheessa kulttuuri taas usein on niin sanottua eliitti- tai korkeakulttuuria, oopperaa ja operetteja, vastakohtana massavihteelle, populaarimusiikille ja television tarjonnalle. Laajasta merkityksestään johtuen sana kulttuuri saattaa joskus tuntua kaukaiselta, mutta kulttuurille mikään inhimillinen toiminta ei ole vierasta.

Yllä luetellut kulttuurimuodot ovat Suomen Kulttuurirahaston Pohjois-Pohjanmaan rahaston ja sen edeltäjän Pohjois-Suomen rahaston apuraha- ja palkintokohteita lähes 60 vuoden ajalta. Pohjois-Pohjanmaan rahasto on tarkastellut kulttuuria lähinnä rahoittamiensa alojen, taiteiden ja tieteen, näkökulmasta. Rahaston virallinen ja sääntöihin kirjoitettu tavoite on ollut ja on edelleen maakunnan henkisen ja aineellisen kulttuurin vaaliminen ja kehittäminen. Rahasto on toteuttanut tarkoitustaan jakamalla apurahoja ja palkintoja sekä edistämällä maakunnan kulttuurielämää omalla kulttuuritoiminnallaan. Tästäkin rajatusta näkökulmasta, kuten luettelo yllä antaa ymmärtää, on avautunut laaja näköalue ihmisten erilaisiin kulttuuriharrastuksiin, sekä siihen, mikä Pohjois-Suomessa kulloinkin on kulttuuriksi ymmärretty.

Suomen Kulttuurirahaston perustaminen 1930-luvulla oli jopa kansainvälisesti katsoen ainutlaatuinen kansalaistahdon ilmaus. Maakuntarahastot puolestaan edustavat oman alueensa kulttuuritahtoa ja näkemystä kulttuurin perusluonteesta ja sen merkityksestä alueen identiteetille. Pohjois-Pohjanmaan rahaston alue on Suomen Kulttuurirahaston maakuntarahastoista toiseksi suurin. Suurelle alueelle mahtuu vaihtelua, jännitteitä, ristiriitöjakin. Siinä missä maakunnan pinnanmuodot vaihtelevat lakeudesta vaaramaisemaan, ovat Pohjois-Pohjanmaan eri alueet myös kulttuurin suhteen eri tavoin painotuneita.

Alueellinen edustavuus on pyritty ottamaan huomioon Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahoissa, jotka ovatkin levinneet laajalle hakijakunnalle ja monipuolisesti eri taiteen- ja tieteenaloille. Apurahojen myöntämisperusteet ovat säilyneet jokseenkin samantlaisina läpi Pohjois-Pohjanmaan rahaston olemassaolon. Etusijalla ovat aina olleet Pohjois-Pohjanmaalta kotoisin olevat tai siellä asuvat hakijat sekä hankkeet, joilla on

selkeä yhteys maakuntaan. Apurahojen kohdentumiseen ovat tietenkin vaikuttaneet myös eri aloille kohdistuva hakupaine sekä nimikkorahastojen ohjesäännöt.

Kulttuurin tärkeys ihmisten hyvinvoinnille ja alueiden elinvoimaisuudelle on tiedostettu viime vuosina yhä paremmin. Pohjois-Pohjanmaan rahasto onkin 2000-luvulla kiinnittänyt huomiota toimintansa ja jakamiensa apurahojen vaikuttavuuteen. Rahastosta on tullut apurahojen jakamisen suhteen tavoitteellisempi ja päämäärätietoisempi. Koska Pohjois-Pohjanmaa on nuorten maakunta, on lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan tukemisesta tullut yksi Pohjois-Pohjanmaan rahaston keskeisistä painopistealueista. Apurahoja on myös myönnetty kasvavissa määrin suurille ja monivuotisille hankkeille, jotka luovat alueelle uutta kulttuurielämää. Näin rahaston tuki välittyy aina suurempien joukkojen iloksi ja hyödyksi.

AJATUS POHJOISEN KULTTUURIRAHASTOSTA ITÄÄ 1945–1953

Vetäessämme sitä vaikeuksien raskasta rekeä, jonka eteen sota seurauksineen on Suomen kansan armotta valjastanut, yrittäessämme selviytyä harmaasta nykyhetkestä tulevaan päivään, tarvitsemme ennen kaikkea henkistä lujuuutta, henkisiä voimavaroja. Erikoisesti niitä tarvitsee Pohjois-Suomen ihminen, joka – alueellisesti Suomea ajatellen – on kaikkein vaikeimmassa asemassa. Henkinen vireemme, taitelessamme itsellemme parempaa tulevaisuutta, työssä tämän päivän vaikeuksista selvitäksemme, merkitsee ehkä arvaamattoman paljon.

Näin tunnelmoi toimittaja ja kirjailija Reino Rinne pohjoissuomalaisessa kulttuurilehti Kaltiossa syksyllä 1945.¹ Sotien jälkeen kulttuurin merkitys tärkeänä kansallisena voimavarana tiedostettiin hyvin ja lehdistössä kirjoitettiin paljon kansallisen kulttuurin tärkeydestä sekä apurahojen merkityksestä sen ylläpitäjänä. Kulttuuri haluttiin koko kansan omaisuudeksi. Monenlaisesta konkreettisesta ja kouriintuntuvasta puutteesta huolimatta sivistys- ja kulttuuritoiminta, henkinen viljely, elpyikin sotien jälkeen nopeasti.

Osaltaan tähän oli vaikuttamassa Suomen Kulttuurirahasto, joka ryhtyi määrätietoisesti vilkastuttamaan kulttuurielämää. Suomen Kulttuurirahasto oli perustettu ennennäkemättömän laajan kansalaiskeräyksen turvin vuonna 1939. Toimintansa ensimmäisinä vuosina se keskitti tukensa lähinnä tieteille, mutta sodan aikana SKR:sta tuli myös taiderahasto.²

Sotien jälkeen Suomen Kulttuurirahaston erityisinä tavoitteina oli tuoda kulttuurin saavutukset lähelle kansalaisia ja nostaa kansallista identiteettiä kulttuurin avulla. Myös vapaa-ajan vieton yleistä laatua haluttiin kohottaa – 1940-luvun loppua kun leimasi monin paikoin runsas alkoholinkäyttö ja tanssinhalu. Etenkin nuorten harrastusta kulttuuriin tahdottiin Suomen Kulttuurirahaston taholta edistää. Rahaston ihanteena oli kulttuurinen tasa-arvo Suomen eri maantieteellisten ja kansanosien kesken, ja juurruttaakseen toimintaansa myös Suomen maaseudulle ja pohjoisosiin, se järjesti vuosina 1945–1946 kulttuurijuhlia 36 paikkakunnalla eri puolilla maata. Tämä toiminta ei kuitenkaan onnistunut toivotusti ja se jouduttiin lopettamaan.³

Pohjois-Pohjanmaalla kulttuurielämän viriämisestä osavastuun otti maakuntaliitto, joka ajoi muun muassa maakuntamuseon ja -kirjaston perustamista sekä alueen matkailun kehittämistä. Maakuntahistorian aikaansaaminen oli myös ollut korkealla maakuntalii-

ton asialistalla jo ennen sotia, ja tutkimustyöhön päästiin viimein 1940-luvun lopulla. Kunnissa kulttuuriharrastuksen herääminen taas näkyi esimerkiksi kotiseutuyhdistysten syntymisenä. Niiden perustamiseen riitti innostusta pienissäkin kunnissa, joissa järjestäytyntä kulttuurielämää oli aikaisemmin ollut vähän – jos lainkaan.⁴

Oulussa kulttuurikeskustelua herättämään syntyi sotien jälkeen kaksi kulttuuriyhdistystä. Vuonna 1945 perustettiin kulttuuriyhdistys Merikoskikerho, jonka piirissä keskusteltiin monista ajankohtaisista kysymyksistä, kuten korkeakoulun saamisesta Ouluun. Muutamaa vuotta myöhemmin sai alkunsa myös Oulun kulttuuriyhdistys, joka jäi kuitenkin lyhytikäisemmäksi. Kulttuurielämä ei tosin sotien aikanakaan ollut seisahduksissa, sillä esimerkiksi Oulun näyttämö oli toiminnassa lähes koko sota-ajan, vaikka esityspaikkana toiminut työväentalo pommitettiin maan tasalle jatkosodan viimeisenä talvena. Oulun näyttämöstä nousi 1950-luvun alussa entistä ammattimaisempi Oulun teatteri, jolle remontoitiin asianmukaiset tilat kaupungintalon juhlasaliin.⁵

Kunnallinen ja valtiollinen kulttuuritoiminta sekä taloudellinen tuki kulttuurille oli kuitenkin sotien jälkeen vähäistä. Toisen maailmansodan päätyttyä useat suomalaiset kaupungit ryhtyivät tukemaan kuvataiteita ja perustamaan yleisölle avoimia kunnallisia taidekokoelmia. Ouluun kunnallista taidemuseota ei kuitenkaan saatu ennen 1960-lukua. Musiikkiin valtion ja kaupungin taholta sen sijaan ryhdyttiin panostamaan 1940-luvun loppupuolella. Tuolloin valtio sekä Oulun kaupunki myönsivät Oulun Musiikkiyhdistyksen orkesterille vuosittain rahaa miljoona markkaa, jonka turvin orkesteri pystyi palkkaamaan vakituisia soittajia.⁶

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurielämää pyrki kohottamaan muun muassa vuonna 1919 perustettu Oulun Korkeakouluseura, joka piti yllä ajatusta korkeakoulun perustamisesta Ouluun. Suurelta osin korkeakouluseuran työn tuloksena Ouluun saatiin 1950-luvun mittaan kesäyliopisto ja opettajakorkeakoulu. Vuonna 1954 Oulun Korkeakouluseura perusti myös Yliopistotoimikunnan, jonka tehtävänä oli käydä toimeen Oulun yliopiston perustamiseksi.⁷

Lehdistöllä oli niin ikään tärkeä osansa henkisen vireyden ylläpitäjänä. Oulussa sanomalehtiä ilmestyi 1940-luvun loppupuolella viisi: edistyspuolueen Kaleva, kokoomuksen Kaiku, maalaisliittolainen Liitto, sosiaalidemokraattinen Pohjolan Työ sekä Suomen Kansan Demokraattisen Liiton (SKDL) äänenkannattaja Kansan Tahto. Lehdistä Kaiku tosin lakkautettiin vuonna 1949. Sanomalehtien lisäksi Oulussa toimitettiin kulttuuri-lehti Kaltiota, jonka ensimmäinen numero ilmestyi keväällä 1945.⁸

Kaltion takana olivat Atte Kalajoki ja Reino Rinne, jotka kumpikin olivat sanomalehtitoimittajia ja aktiivisia kulttuurivaikuttajia. Molemmat miehet olivat mukana muun muassa edellä mainitussa Merikoskikerhossa, jonka puheenjohtajana Reino Rinne toimi vuosina 1945–1947.⁹ Muutettuaan myöhemmin Rovaniemelle, Lapin Kansan päätoimittajaksi, Rinne toimi hengenpuhaltajana ja aloitteentekijänä myös useammissa lappi-

laisissa kulttuuriyhdistyksissä ja -hankkeissa. 1950-luvulla Rinne palasi kotiseudulleen Kuusamoon, jossa hän perusti paikallislehden Koillissanomat. Sittemmin Rinne tuli tunnetuksi myös kirjailijana, luonnonsuojelijana ja etenkin kotiseudullaan Kuusamossa ”koskisoturina” – rakentamattomien koskien puolestapuhujana.¹⁰

Atte Kalajoki puolestaan jatkoi Oulussa Kaltion parissa ja toimi lehden päätoimittajana vuoteen 1963. Päätoimittajuutensa ohella ja sen jälkeen Kalajoki tuli tunnetuksi myös

Atte Kalajoki kirjoitti 1950-luvun vaihteessa pohjoissuomalaisen kulttuurirahaston perustamisen puolesta päätoimittamassaan Kaltio-lehdessä. Pohjois-Pohjanmaan rahaston vuosijuhlassa 2002 Kalajoelle luovutettiin Suomen Kulttuurirahaston J. V. Snellman -mitali pitkäaikaisesta työstään alueen kulttuurin hyväksi. Taustalla Pohjois-Pohjanmaan rahaston tuolloinen puheenjohtaja, Oulun yliopiston rehtori Lauri Lajunen. Kuva: Juha Sarkkinen/Pohjois-Pohjanmaan rahasto.

monipuolisena kulttuurivaikuttajana Oulussa ja Oulun seudulla. Hän kirjoitti kymmenien vuosien ajan artikkeleita ja pakinoita eri lehtiin eri nimimerkillä, työskenteli opettajana ja Oulun yliopiston sihteerinä ja oli aktiivisesti vaikuttamassa eri kulttuuriyhdistyksissä. Kirjailijanakin Kalajoki oli tuottelias etenkin myöhempinä vuosinaan. Myös Kaltio säilyi hengissä ja elinvoimaisena pitkälti Atte Kalajoen henkilökohtaisen panostuksen ansiosta.¹¹

Kaltiosta tuli, varsinkin alkutaipaleellaan, vahva pohjoisen kulttuurielämän asianajaja. Lehti perustettiin täyttämään sotavuosien aiheuttamaa ”ihmisyden alennustilaa ja kulttuuriyhdistyksiä” uudella uskolla humanistisiin arvoihin ja elämään. Kaltio ei halunnut jäädä vain Oulun pienten kulttuuripiirien lehdeksi, vaan se tahtoi levittäytyä laajasti koko maakuntaan – lisäksi myös Lappiin sekä Kainuuseen. Rinteelle kirjoittamassaan kirjeessä Atte Kalajoki kiteytti lehensä päämäärän: ”Pyrkimyksenämme on yhtenäinen Pohjois-Suomi kulttuuri- ja talousalueena – on olemassa aivan riittävästi kysymyksiä, jotka intresseeraavat koko tätä laajaa aluetta.” Kaltion sivuilla edistettiin monia sittemmin toteutuneita asioita, muun muassa Oulun yliopistoa, maakuntakirjastoa, Pohjois-Suomen historian kirjoittamista – ja Pohjois-Suomen kulttuurirahastoa.¹²

Kulttuurirahastoasiasta julkisuudessa kirjoitettiin ensimmäistä kertaa jo vuonna 1948. Tuolloin Reino Rinne, joka tosin käytti jutussa nimimerkkiään Olavi Kitkalainen, kynäili Kaltiossa mielipiteenään, että Pohjois-Suomeen olisi syytä ryhtyä puuhaamaan omaa SKR:n kaltaista kulttuurirahastoa. Samaisessa kirjoituksessaan Rinne toi myös esille, että ajatus pohjoissuomalaisesta kulttuurirahastosta oli tullut Kaltion toimitukselle jo vuosia aikaisemmin kirjailija Ilmari Kiannolta.¹³

Ajatus pohjoissuomalaisesta kulttuurirahastosta näyttää itäneen useamman henkilön mielessä – kullakin omanlaisessaan muodossa. Kaikkia omasta pohjoissuomalaisesta rahastosta haaveilevia yhdisti, aktiivisen kulttuuritoiminnan lisäksi tietenkin, pettymys ”etelän rahastoihin”, niin Suomen Kulttuurirahastoon kuin muihinkin kulttuuria tukeneisiin tahoihin, jotka tunsivat pohjoisen taiteilijoita ja kulttuurintekijöitä huonosti. Toimittaja ja kirjailija Reino Rinne, joka haki Suomen Kulttuurirahaston apurahaa useaan otteeseen 1940-luvun jälkipuoliskolla, vuodatti pettyneitä tuntojaan päiväkirjaansa keväällä 1945:

Kirjoituskonetta ei ole mistään ilmestynyt näköpiiriini. Jos olisin saanut – hullu unelma! – Suomen Kulttuurirahastolta apurahan, anoinhan sellaista, niin kenties olisin saanut ostetuksi kalliilla hinnalla jonkinlaisen räikän. Mutta arvasinhan sen, apurahaa ei tullut. Hullua tietenkin olisi ollut minulle antaakaan, eihän minua vähääkään tunneta, ei ensimmäinenkään teokseni ole vielä ilmestynyt. Ja tai mutta vaikka olisikin, niin eipä olisi tullut sittenkään. Olen ihan varma siitä. Ei yhden kirjan perusteella osata Suomessa sanoa, tuleeko jotain tai ei mitään – lintuko vai kala...¹⁴

Samassa päiväkirjamerkinnässään kirjoituskonetta kaipaava Rinne esitti jo ensimmäisen, omaa pohjoissuomalaista kulttuurirahastoa hapuilevan ajatuksensa, idean ”Kansan kulttuurirahastosta”, joka olisi tukenut vain köyhiä ja tarvitsevia. Samalla hän myös pohti, olisiko Suomen Kulttuurirahastoa voinut muuttaa sellaiseksi.¹⁵

Vaille Suomen Kulttuurirahaston apurahoja olivat jääneet myös Ilmari Kianto ja Atte Kalajoki. Kianto oli vuonna 1946 anonut Suomen Kulttuurirahastolta 150 000 markan apurahaa, joka jäi kuitenkin saamatta kustannusyhtiö Otavan ja Suomussalmen kunnan suosituksista huolimatta. Hakemuksen hylkäämisen syyksi Kianto itse epäili korkeaa ikäänsä, olihan hän tuolloin jo liki 72-vuotias.¹⁶ Kiannon veljenpoika Atte Kalajoki puolestaan haki 1950-luvun alussa apurahaa perustamalleen ja päätoimittamalleen Kaltiolle, jolle sillekään ei tukea myönnetty, vaikka Kalajoella näyttää olleen Kulttuurirahastossa vaikuttavia suosittelijoita.¹⁷

Pohjois-Suomen kulttuurirahastoa pidettiin Kaltiossa sitkeästi esillä aina rahaston perustamiseen saakka. Kaikkiaan lehdessä ehti vuoteen 1953 mennessä ilmestyä yhdeksän rahastoasiaa tavalla tai toisella koskevaa kirjoitusta, joiden sävy ehti viidessä vuodessa muuttua välillä kirpeäksikin. Eniten kritiikkiä sai osakseen Suomen Kulttuurirahaston jakopolitiikka, jonka nähtiin suosivan eteläsuomalaisia tieteen ja taiteen tekijöitä pohjoisen Suomen kustannuksella. Kaltiossa nimimerkki Korpikaltio, jonka takana oli jälleen Reino Rinne, kirjoitti kesällä 1951 Suomen Kulttuurirahaston jakopolitiikasta seuraavasti:

Omenat eivät putoa kauas puusta. Puun juurelle ne tietysti putoavat. Putoavan omenan voi poimia vain puunjuurella olija. Niitä säätiöitä ja muita rahastoja, joiden vuotuinen kasvu jaetaan henkisen viljelyn edistämiseksi, voidaan melkoisella täsmällisyydellä verrata omenapuuhun tai puuhun yleensä. Symbolisoihan esimerkiksi Suomen Kulttuurirahastoa tammi. Nimenomaan apurahoina jaettavien summien putoamissuunta näyttää olevan sama kuin omenan. Loitomalla työskentelevät jäävät melkein aina ilman. Lappi ja muu Pohjois-Suomi on kaukana Suomen kulttuuriomenapuisista. Ei siis oikeastaan mitään merkillistä tai ihmeteltävää siinä, etteivät apurahat ja stipendit tänne putoile kuin aivan poikkeuksellisen harvoissa tapauksissa. Pohjolaamme ei unohdettu varojen keräämisaikana, mutta kyllä silloin, kun on kysymyksessä apurahojen jakaminen.¹⁸

Rinteen kirjoituksen otsikkona oli ”Lapin vai koko Pohjois-Suomen?”. Tämä olikin toinen keskeinen kysymys, joka herätti keskustelua ennen rahaston perustamista. Lapin kulttuuritoiminta oli jopa enemmän taloudellisen tuen tarpeessa kuin Pohjois-Pohjanmaan, ja kaiketi siksi Lapin Kansan päätoimittajaksi Rovaniemelle muuttanut Reino Rinnekin ryhtyi ajamaan erityisesti Lapin kulttuurirahaston perustamista. ”Veljensä Kaltiossa” Atte Kalajoki sen sijaan puolusti Kaltion sivuilla ajatusta koko Pohjois-Suomen yhteisestä rahastosta.¹⁹

Keskustelua pohjoissuomalaisesta kulttuurirahastosta käytiin myös Pohjois-Suomen eri taideyhdistysten sisällä ja niiden kesken, Oulun Merikoskikerhossa, Rovaniemen Seitapiirissä ja Kemin Taideyhdistyksessä.²⁰ Todellisuutta Pohjois-Suomen rahastosta tuskin olisi kuitenkaan tullut, ellei mukaan olisi saatu myös maakuntaliittoja, joilla oli etenkin taloudellisessa mielessä paremmat mahdollisuudet edistää asiaa.

Maakuntaliittoonsa tukeutuivat ensin lappilaiset Seitapiirin ja Kemin kulttuuriyhdistyksen edustajat, jotka saivat puhuttua Lapin maakuntaliiton rahastoajatuksen taakse. Lapin läänin maaherra Uno Hannula puolestaan esitteli ajatuksen Oulun läänin maaherrana toimineelle Kalle Määtälle. Ensimmäinen rahaston perustamista koskeva neuvottelu käytiin Kemissä 30.1.1953. Siellä olivat läsnä maaherrat Hannula ja Määttä sekä Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan taideyhdistysten edustajia. Myös Kainuun maakuntaliiton mahdollinen mukaantulo rahastohankkeeseen oli jo huomioitu. Kemin kokouksen jälkeen rahaston perustaminen näyttikin jo varmalta. Muun muassa sanomalehti Kaleva uutisoi tapahtumasta otsikolla ”Pohjois-Suomen kulttuurirahastohanke toteutuu”.²¹

Varsinaiset päätökset Pohjois-Suomen kulttuurirahaston perustamisesta tehtiin kuitenkin vasta maakuntaliittojen maakuntapäivillä samana vuonna. Pohjois-Pohjanmaan osalta asia varmistettiin viimeisenä, syyskuun 23. päivänä 1953. Pohjois-Suomen kulttuurirahasto oli syntynyt.²²

MAAKUNTARAHASTOJEN TIENVIITOITTAJA – POHJOIS-SUOMEN RAHASTO 1954–1968

”Pelkään kreikkalaisia silloinkin kun he tuovat lahjoja”

Pohjois-Suomen rahaston ensimmäinen apuraha jaettiin Kajaanissa Kalevalan päivänä 28. helmikuuta 1954. Maakuntaliittojen lahjoituksina kokoon saatu 300 000 markan summa myönnettiin kokonaisuudessaan ja hakemuksetta Ilmari Kiannelle, ”Korpi-Kainuun klassilliselle kuvaajalle”. Vuoden 2011 rahassa laskettuna palkinnon arvo oli noin 8500 euroa. Rahaston ensimmäisen jakotilaisuuden ohjelmaan kuului muun muassa selostus Iki-Kiannon elämästä sekä otteita hänen tuotannostaan kirjailijan itsensä luki- mana.²³ Kotinsa Turjanlinnan jo kahdesti menettäneen ja jatkuvissa talousvaikeuksissa eläneen Kiannon saama tunnustuspalkinto osui oikeaan kohteeseen ainakin taloudellisesti mielessä. Korpikirjailijan auttamiseksi oli suunniteltu jo uutta kansalaiskeräystäkin.²⁴

Stipendin luovuttamisen myötä Pohjois-Suomen kulttuurirahastosta tuli puolestaan rahaton, minkä rahaston puheenjohtaja, maaherra Uuno Hannula palkintoa ojentaessaan totesi:

*Voidaan kysyä, mitä merkitystä tällaisella rahastolla on ja paljonko sillä on rahaa. Viimeksi mainittuun on erinomaisen helppo vastata. Tällä hetkellä on kolmesataatuhatta markkaa, hetken kuluttua ei ole penniäkään.*²⁵

Varainhankinnan järjestäminen ja muut taloudelliset seikat vaikuttivatkin merkittävästi siihen, että Pohjois-Suomen kulttuurirahasto ryhtyi yhteistyöhön Suomen Kulttuurirahaston kanssa. Atte Kalajoen kertoman mukaan Suomen Kulttuurirahaston yliasiamiehenä toiminut L. A. Puntila kuuli Pohjois-Suomen kulttuurirahastosta ensimmäistä kertaa presidentin itsenäisyyspäivän vastaanotolla 1953 Uuno Hannulalta. Miehet olivat keskustelleet uudesta rahastosta ja Puntila ehdotti jatkoneuvotteluja Suomen Kulttuurirahaston kanssa.²⁶ Uuno Hannula ja L. A. Puntila kävivätkin kirjeitse keskusteluja rahastojen yhteistyöstä talvella 1954, ja Puntila ehdotti maaherralle, että Pohjois-Suomen kulttuurirahasto liittyisi osaksi Suomen Kulttuurirahastoa.²⁷

Suomen Kulttuurirahaston etujen mukaista ei ollut, että Suomi olisi pirstoutunut pieniin, paikallisiin kulttuurirahastoihin – olihan SKR syntynyt koko kansan kulttuurirahastoksi, jolla oli vahva intressi ulottaa toimintansa koko maahan. L. A. Puntila oli vuonna 1947 julkaisemassaan kannanotossa korostanut koko kansan kulttuurirahaston merkitystä kirjoittaen:

*Kulttuuri on kokonaisuus, jossa yhdenkin osan laiminlyöminen kosta-
tautuu ajan mittaan moninkertaisesti ja juuri pienelle kansalle – sen
itsenäistä olemassaoloa ajatellen tuhoisasti.*²⁸

Varsinaiset neuvottelut Pohjois-Suomen kulttuurirahaston liittymisestä Suomen Kulttuurirahastoon käytiin Kemissä syyskuussa 1954. SKR:n puolesta paikalla olivat yli-
asiamies ja professori L. A. Puntila sekä toiminnanjohtaja varatuomari Martti Pekko-
nen. Pohjois-Suomen rahastoa edustivat itseoikeutetusti maaherrat Kalle Määttä, Uuno
Hannula ja Aslak Fränti. Pohjois-Pohjanmaan edustustoon kuului lisäksi toimitusjohtaja
Tauno Kokko.²⁹

Lapin maakuntaliiton hallitus oli taipunut Suomen Kulttuurirahaston sääntöehdotuksen
kannattajaksi jo ennen neuvottelukokousta ja Kainuun edustajatkin olivat sen kannalla.
Pohjois-Pohjanmaan edustajat esittivät kuitenkin myös epäileviä kommentteja. Toi-
mitusjohtaja Tauno Kokko muun muassa arveli, että Suomen Kulttuurirahasto pääsisi
yhteistyön myötä vaikuttamaan liikaa Pohjois-Suomen rahaston toimintaan, kun taas
Pohjois-Suomen vaikutusvalta jäisi päärahastossa pieneksi. Pohjoispohjalaisten huolena
oli myös se, ettei Suomen Kulttuurirahasto enää huomioisi pohjoissuomalaisia hakijoita
ollenkaan valtakunnallisessa apurahojensaossa.³⁰

Taloudelliset seikat puolsivat kuitenkin yhteistyöhön ryhtymistä. L. A. Puntila lupasi
tulevalle maakuntarahastolle Suomen Kulttuurirahaston tukea enintään 500 000 mark-
kaa vuodessa. Kunkin kolmen maakuntaliiton tehtäväksi tuli 200 000 markan kartutta-
minen vuosittain. Tavoitteeksi asetettiin, että Pohjois-Suomen rahasto pystyisi jakamaan
apurahoina vuosittain miljoona markkaa ja kartuttamaan samalla kantarahastoa. Suomen
Kulttuurirahastoon kuulumisen etuna Puntila mainitsi myös varainkeruun helppouden,
sillä SKR:lle tehdyt lahjoitukset olivat tuolloin lahjoittajalleen verovähennyskelpoisia.
Yliasiamies tosin vielä tähdensi, että lahjoituksia tulisi kerätä etupäässä talouselämältä,
ei valtiovallalta.³¹

Pohjois-Suomen rahaston liittäminen Suomen Kulttuurirahastoon tapahtui virallisesti
maakuntaliittojen järjestämällä maakuntapäivillä. Viimeisenä asiaa käsitteli Pohjois-
Pohjanmaan maakuntaliitto syyskuussa 1955.³² Suomen Kulttuurirahaston ensimmäinen
maakuntarahasto oli lopulta totta.

Pohjois-Suomen rahaston integrointi Suomen Kulttuurirahastoon ei silti saanut vie-
läkään kaikkien kannatusta. Atte Kalajoki kirjoitti Kaltioon laatimassaan artikkelissa
oppineen ystävänsä, kaikesta päätellen Reino Rinteen, lausuneen rahastojen yhteistyöstä
runoilija Vergiliusta ja Troijan hevosen tarinaa mukailleen: Timeo Danaos et donea feren-
tes, pelkään kreikkalaisia silloinkin, kun he tuovat lahjoja!³³

”Testamentatkaa talonne ja torppanne”

Ensimmäiset vuotensa Pohjois-Suomen rahasto eli täysin kädestä suuhun –periaatteella. Vuotuinen jakosumma koostui pääasiassa maakuntaliittojen sekä keskusrahaston lahjoituksista. Vuoden 1955 jakoa varten tukea tuli myös opetusministeriön hallitsemista veikkausvaroista. Yksityisten lahjoittajien panosta jäätin kuitenkin kaipaamaan. Kalliossa 5/1954 Petteri Peräpohjolainen, Atte Kalajoen nimimerkki, peräsi Pohjois-Suomen rahastolle lahjoituksia pakinassaan, jonka otsikko kuului Testamentatkaa talonne ja torppanne:

Eivätkö enää lainkaan kuole ne, jotka ajattelevat henkistä kulttuuria, tekisi mieli kysyä, vai kuolevatko nykyajan ihmiset niin äkkiä, etteivät ehdi tehdä testamenttiaan. Kysymykset ovat irvokkaita, joten kysykäämme mieluummin näin: eikö kukaan enää halua nimeään paksulla präntillä julkisuuteen ja nimeään ellei suorastaan muotokuvaansa näkyvälle paikalle? Ei, tämäkin sävy on irvokas, joten täytyy vain tyytyä viittaamaan siihen mahdollisuuteen, että joku todella sydämensä halusta haluaisi taata joitain nykyisiä parempia mahdollisuuksia henkisten arvojen arvostamisen opettamiseksi.³⁴

Ensimmäinen yksityinen lahjoitus saatiin Vaasan Höyrymylly Oy:ltä, joka antoi Pohjois-Suomen rahastolle 200 000 markkaa vuoden 1956 apurahojen jakoa varten. Alkuvaiheessa rahaston toimintaa tukivat myös muun muassa Kajaani Oy, Kansallisosakepankki, Huhtamäki Oy ja Pohjanmaan kauppiaat. Nämäkin lahjoitukset jaettiin kokonaisuudessaan apurahoina. Myös kantarahaston kartuttamisesta puhuttiin hoitokunnan kesken, mutta inflaation pelossa varoja ei uskallettu vielä alkuvaiheessa rahastoida. Jäätin odottamaan parempia aikoja.³⁵

Vuonna 1959 varojen kartuttamiseksi päätettiin lopulta laatia viisivuotissuunnitelma. Tavoitteena oli kerätä 10 miljoonan markan suuruinen kantarahasto, joka turvaisi vuotuisen miljoonan markan jakosumman. Pohjois-Suomen kunnilta toivottiin saatavan kokoon kolme miljoonaa ja liikelaitoksilta seitsemän. Kuntien rahoitusosuudeksi laskettiin viisi markkaa asukasta kohden. Suurimpia liikelaitoksia lähestyttiin kirjeitse ja henkilökohtaisia yhteyksiä käyttäen.³⁶

Pohjois-Suomen rahaston varojen kartoittamiseksi järjestettiin Helsingissä Pohjois-Suomen kulttuuripäivät joulukuussa 1958. Ajatus kulttuuripäivien järjestämisestä oli alun perin syntynyt Pohjoispohjalaisten Senioreiden illanvietossa. Varojen keräämisen lisäksi päivien tarkoituksena oli tehdä pohjoisen kulttuuria tunnetuksi koko maassa ja tiivistää pohjoisesta pois muuttaneiden yhteyttä kotiseutuunsa. Järjestelyihin osallistuivat useat pohjoispohjalaiset, lappilaiset ja kainuulaiset kotiseutuyhdistykset sekä kunkin maakunnan maakuntaliitot.³⁷

Pohjois-Suomen kulttuuripäivien ohjelmaan kuului muun muassa taidenäyttely, kansatieteellinen näyttely sekä historiallinen näyttely. Laajamittaisista järjestelyistä ja korkeiksi kohonneista kustannuksista johtuen päivien tuotto jäi pieneksi. Pohjois-Suomen rahaston edustajat Aarne Toivonen ja Tuomo Laru saivat kuitenkin vastaanottaa 100 000 shekin käytettäväksi tutkimustyön edistämiseen Pohjois-Suomessa. Näkyvyyttä Pohjois-Suomen rahasto ja pohjoissuomalainen kulttuurielämä sen sijaan päivien myötä saivat hyvin. Kulttuurilehti *Kaltion* mukaan tapahtumalle jaettiin pääkaupunkiseudun lehdisäkin huomiota ”metrikaupalla”, ja Kalevassa kerrottiin jopa ulkovaltojen lähetystöjen olleen kiinnostuneita kulttuuripäivien tapahtumista.³⁹

Aktiivisen varainhankinnan tuloksena syntyivät myös Pohjois-Suomen rahaston ensimmäiset nimikkorahastot, jotka perustettiin virallisesti vuosijuhlassa tammikuussa 1961. Kalle Määtän rahasto sai alkunsa maaherran 60-vuotispäivän kunniaksi tehdyistä lahjoituksista. Sen peruspääoman, 3,6 miljoonaa markkaa, olivat keränneet Pohjois-Suomen kunnat ja liikelaitokset. Määtän rahaston tarkoitukseksi tuli tukea erityisesti Oulun läänissä tapahtuvaa ja Oulun läänin taloudellista kehittymistä edistävää tieteellistä työtä. Samassa vuosijuhlassa myös raatimies Yrjö Similä lahjoitti miljoona markkaa Fanny ja Yrjö Similän rahaston alkupääomaksi. Similän rahaston tarkoitukseksi tuli niin ikään Pohjois-Suomen taloudellisen kulttuurin edistäminen.⁴⁰ Myöhemmin Similän rahaston tarkoitusta on muutettu ja siitä on tullut tarkoitukseltaan yleinen.⁴¹

Ensimmäiset apurahat Määtän ja Similän rahastoista jaettiin jo seuraavassa vuosijuhlassa vuonna 1962. Kalle Määtän rahastosta sai apurahan kaksi Oulun yliopiston fysiikan assistenttia, Toivo Puustinen ja Pekka Tanskanen, joista ensin mainittu haki apurahaa Kuusamon maanjäristyksen tutkimiseen ja jälkimmäinen sadeveden ja lumen radioaktiivisuutta sekä kosmista säteilyä koskevaan väitöstudiumukseensa. Similän rahaston apuraha taas myönnettiin FL Reijo Helteen myymäläautokauppaa koskevaan tutkimukseen.⁴²

Varainhankintaa jatkettiin aktiivisesti ja alkuvuonna 1961 Pohjois-Suomen rahasto lähetti alueensa tuotanto- ja liikelaitoksille yli 200 lahjoituspyyntökirjettä. Tämäkin kampanja tuotti tyydyttävän tuloksen, sillä marraskuun loppuun mennessä yrityksiltä oli tullut lahjoituksia tarkalleen ottaen 8 478 499 markkaa, joista yli seitsemän miljoonaa nimikkorahastoihin.⁴³ Seuraavana vuonnakin lahjoituksia tuli liikelaitoksilta yli miljoonan markan arvosta. Lahjoittajien joukossa oli alueen tunnettuja yrityksiä, muun muassa sanomalehti Kaleva ja makeistehdas Merijal Oy.⁴⁴

Kolmas merkittävä nimikkorahasto sai myös alkunsa vuonna 1961, kun iiläinen Karl Ivar Rinne teki koko omaisuutensa koskevan testamenttilahjoituksen Pohjois-Suomen rahastolle. Lahjoitus käsitti noin 130 hehtaaria maata sekä lähes viisi miljoonaa markkaa rahaa obligaatioina, osakkeina ja pankkitalletuksina. Rinteen rahastosta tuli tarkoitukseltaan yleinen, sen varojen käyttötarkoitusta ei ollut etukäteen tarkemmin määritelty.⁴⁵

Pohjois-Suomen rahaston apurahansaajat vuodelta 1956. Kuvassa vasemmalta lukien taiteilija Paavo Leinonen, maa- ja metsätaloustieteen tohtori Aimo Isotalo, taiteilija Ensio Seppänen sekä toimittaja Atte Kalajoki Kaltio-lehden edustajana. Kuva: Kaleva.

Sittemmin Pohjois-Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan rahaston yhteyteen on perustettu useita nimikkorahastoja, joista osa on pääomien pienuuden vuoksi jaettu loppuun. Määntän, Similän ja Rinteen rahastojen taloudellinen merkitys on säilynyt suurena, ja kustakin on jaettu ja jaetaan yhä apurahoja lähes vuosittain.⁴⁶

Itse organisoimansa varainhankinnan lisäksi Pohjois-Suomen rahasto otti osaa myös Suomen Kulttuurirahaston järjestämiin valtakunnallisiin keräyksiin. Keskusrahaston merkkipäivän kunniaksi järjestettiin suurkeräys muun muassa vuonna 1964. Tasavallan presidentti Urho Kekkonen lahjoitti keräykseen 3000 markkaa, joka presidentin toiveen mukaan jaettiin tasan Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon sekä Pohjois-Suomen rahastojen kesken.⁴⁷ Pohjoisen ja rajaseutujen kulttuurielämän rakennustyö sai näin kädenojennuksen korkealta taholta.

Apurahoja kaupunkeihin

Vaikka Pohjois-Suomen rahaston perustamisvaiheessa puhuttiin paljon syrjäseutujen taiteilijoiden tukemisesta, painottuivat rahaston myöntämät apurahat vahvasti Ouluun ja toisaalta tieteen rahoitukseen. Pohjois-Suomen rahasto jakoi toiminta-aikanaan 1953–1968 yhteensä 111 apurahaa, joista 54 meni Oulussa asuneille. Eri alojen tunnustuspalkinnoistakin oululaisille osoitettiin neljä. Myös muut kaupungit sijoittuivat tilastossa huomattavasti maaseutukuntia paremmin. Rovaniemeläisille myönnettiin 16 apurahaa ja yksi tunnustuspalkinto, Kemiin meni 10 apurahaa ja Kajaaniin apurahoja saatiin neljä. Kaiken kaikkiaan jaetuista apurahoista peräti 97 meni kaupunkilaisille, muille paikkakunnille niitä riitti vain 14. Atte Kalajoki on päätellyt vuonna 1978 kirjoittamassaan Pohjois-Suomen kulttuurirahaston historiikissa, että ”nimenomaan kaupungit keräävät lahjakkuuksia ja että luovaa ja muuta kulttuurityötä tehtiin keskuksissa suhteellisesti enemmän kuin maaseudulla”.⁴⁸

Päätelmä voi olla osin totta, mutta Oulun sijoittumista tilaston kärkeen edesauttoi sekin, että Pohjois-Suomen rahaston alueen ainoana yliopistokaupunkina se keräsi lähes kaikki tieteelle myönnetyt apurahat. Todennäköisesti apurahojen alueelliseen jakautumiseen vaikutti myös rahaston vähäisempi tunnettuus maaseutukunnissa. Rahaston suurimmat tapahtumat, vuosijuhlat, vietettiin aina kaupungeissa, joten syrjäseuduilla rahastoon ei saatu samanlaista kosketusta kuin kaupunkipaikoissa.⁴⁹

Pohjois-Suomen rahaston toiminnan alkuvuosina apurahojen jakauma oli suhteellisen tasainen maantieteellisesti ja eri alojen kesken. Ensimmäinen tieteelliseen työhön tarkoitettu apuraha Pohjois-Suomen rahastosta myönnettiin jo vuonna 1955 Ilkka Väänäselle lääketieteelliseen tutkimustyöhön. Oulun yliopiston toiminnan käynnistyminen vuonna 1959 kasvatti tieteen apurahojen hakemusmäärää seuraavalla vuosikymmenellä. 1960-luvun puolivälissä tieteen apurahahakemusten määrä kasvoi ohi aiemmin kärki-paikkaa pitäneiden kuvataiteiden. Tieteen apurahoja myönnettiin kattavasti eri aloille, muun muassa lääketieteelliseen, maa- ja metsätaloustieteelliseen, teknilliseen sekä historian tutkimukseen.⁵⁰ Mielenkiintoista on, että apurahoja saaneiden tieteenalojen joukossa oli myös sellaisia, jotka eivät vielä tuohon aikaan kuuluneet Oulun yliopiston tiedekuntien alaan.

Apurahahakemusten määrät säilyivät koko Pohjois-Suomen rahaston elinajan melko pieninä. Useina vuosina hakemuksia saapui vain 20–30 kappaletta ja vasta viimeisten hakukierrosten aikana hakijamäärä alkoi lähennellä sataa. Rahaston tiedotustoiminnan ja tunnettuuden vähäisyys lienee pääasiallisena syynä hakemusten pieneen määrään. Oma osuutensa siihen saattaa tosin olla myös pohjoissuomalaisella mentaliteetilla. Pohjoisen kulttuurityöläisten suhtautumisesta apurahojen hakemiseen ehkä kertoo jotain lainaus Kaltioon haastatellulta, nimettömänä esiintyneeltä taiteilijalta:

*Ensi vuonna en haekaan. Me on päätetty, että se ensi vuonna on kaverin vuoro. On hän hieman vanhempikin ja vähän niin kuin oppi-isä. Jaksan minä odottaakin.*⁵¹

Oulun henkinen ilmapiiri muuttuu

Yliopiston tulo vaikutti Oulun henkiseen ilmapiiriin, kun kaupunkiin muutti 1960-luvulta alkaen paljon väkeä muualta Suomesta. Kaupungin kulttuuriystävällisyydessä olisi kaiketi ollut parantamisen varaa, sillä monet muualta tulleet kirjailijat arvostelivat Oulua ankarasti. Muun muassa toimittaja ja kirjailija Erno Paasilinna julkaisi Oulusta useita kriittisiä kirjoituksia, joista monet loukkasivat syntyperäisiä oululaisia. Hän muun muassa väitti ”yhdeksän kymmenestä kulttuurihenkilöstä” paenneen Oulusta etelään, ”missä kulttuuri on herrojen suosiossa ja missä kulttuurin luojille myönnetään oikeus luovaan työhön ja sen välineisiin”. Runsaasti huomiota sai myös kirjailija Erkki Hyytiäinen polttaessaan Oulun historiaa käsitelleen romaaninsa käsikirjoituksen kauppatorilla vastalauseena kaupungin harjoittamalle apurahapolitiikalle.⁵²

Aikaisemmin vallinnut maakuntahenki niin kulttuurissa kuin muillakin aloilla alkoi radikaalin 1960-luvun mittaan heiketä. Oulussa ristiriita konkretisoitui muun muassa kahden maakunnassa ilmestyneen kulttuurilehden, Kaltion ja Pohjoisen, linjaeroihin. Kulttuurilehti Pohjoisen perusti vuonna 1964 Erno Paasilinna ja hänen taakseen liittynyt ryhmittymä. Lehden perustamisen taustalla oli Kaltiossa revennyt riita, joka johtui päätoimittajaksi nimitetyn Paasilinnan ja entisen päätoimittajan Atte Kalajoen näkemuseroista. Kulttuurilehti Pohjoinen irtisanoutui Kaltion maakuntahenkisestä linjasta, se palkkasi helsinkiläisiä avustajia ja käsitteli kansainvälisiä aiheita. Paasilinnan linjan kannattajia alettiin kutsua ”Pohjoisen piiriksi”, ja siihen lukeutui myös Reino Rinne, Atte Kalajoen vanha ystävä, Kaltion entinen toimittaja ja Pohjois-Suomen kulttuurirahaston ideoija.⁵³

Pohjois-Pohjanmaan rahastossa kulttuurikeskustelu ei juuri näkynyt. Rahastolla ei tuohon aikaan ollut erityistä omaa kulttuuritoimintaa, ja hoitokunta kokoontui lähinnä apurahoista päättäessään. Apurahojen kautta uudet tuulet näkyivät silti rahastollekin. Pohjois-Suomen rahasto oli aiemmin tukenut Kaltiota suoralla apurahalla ja ostamalla Oy Pohjankaltion osakkeita. Vuonna 1965 Pohjankaltion osakkeiden ostamisesta jouduttiin luopumaan, koska sääntöjen mukaan rahaston tuli sijoittaa varansa tuottavasti. Kaltion ja Pohjoisen tilanteesta ja lehtien talouden tukemisesta Pohjois-Suomen rahaston hoitokunnan kokouspöytäkirjassa todettiin diplomaattisesti:

*... tulee rahasto myöhemmin harkitsemaan muita keinoja kyseisen aikakauslehden tukemiseksi, jota silmällä pitäen rahasto tulee seuraamaan myös toisen pohjoissuomalaisen kulttuuriaikakauslehden Pohjoisen vaiheita ja näiden molempien lehtien välistä yhteistoimintaa.*⁵⁴

Erno Paasilinna sen sijaan, Oulun kulttuurielämän yleisen arvostelun lisäksi, sivalsi teksteissään myös Oulun kaupungin ja Pohjois-Suomen rahaston apurahapolitiikkaa. Murrosaikaa eläneen Oulun on sanottu tehneen Paasilinnasta satiirikon. Mielipide vuodelta 1966 onkin jo tyylipuhdas esimerkki tästä kirjailijan omimmasta lajista:

Oulun kaupunki jakoi viime vuonna apurahat nuorille lahjakkaille kertojille. Palkinnon saivat Margareta Keskitalo, Jorma Kurvinen ja Viljo Mäkipuro. Yhteenlaskettu ikä noin sata viisikymmentä vuotta. Myös Pohjois-Suomen Kulttuurirahaston hoitokunta on löytänyt oman kykynsä. Hän on aikamme parhaisiin kuuluva journalisti Atte Kalajoki. Hän on julkaissut horoskooppeja, ilmoitussanomiam ja kiertokirjeitä. Hän on toimittanut kulttuurilehteä yhdeksäntoista vuotta ja saavuttanut tason, jota pidetään ainutlaatuisena. Apuraha tietää Atte Kalajoen tuotantopotentiaaliin pari kiloa lisää tavaraa. Kalajoki sai apurahan hakemuksetta.⁵⁵

Jako kolmeen

Pohjois-Suomen rahaston jakautuminen kolmeksi maakunnalliseksi rahastoksi lähti liikkeelle Kainuusta ja Lapista. Lapissa oli jo pidemmän aikaa haaveiltu oman rahaston perustamisesta, olihan oma Lapin rahasto elänyt monien ajatuksissa jo ennen Pohjois-Suomen rahaston aikaa. Vuonna 1966 Kainuun opettajayhdistys teki maakuntaliitolleen aloitteen Suomen Kulttuurirahaston alaisen Kainuun rahaston perustamisesta.⁵⁶

Keskustelussa Pohjois-Suomen rahaston jakamisesta tuotiin esille mielipiteitä puolesta ja vastaan. Omien maakuntarahastojen perustamista puolsi se, että Pohjois-Suomen rahaston hallinto oli kapealla pohjalla. Omat maakuntarahastot olisivat voineet aktivoida kulttuuripoliittista toimintaa ja saada rahastojen toimintaan mukaan myös tahoja, jotka eivät sitä tuolloin kokeneet omakseen. Toisaalta Pohjois-Suomen rahasto nähtiin painavana osoituksena Pohjois-Suomen voimasta ja yhtenäisyydestä, eikä sitä siksi haluttu kevein perustein purkaa. Pohjois-Suomen yhteisen rahaston puoltajat epäilivät, että puhe erillisistä maakuntarahastoista vaimenisi, mikäli Suomen Kulttuurirahasto olisi nostanut tukiosuuttaan Pohjois-Suomen rahastolle.⁵⁷

Isona tekijänä Pohjois-Suomen rahaston hajoamisessa olikin raha. Keskusrahaston vuotuinen tukiosuus oli kaikille maakuntarahastoilleen sama, eli 50 000 tuolloista markkaa kutakin rahastoa kohti. Pohjois-Suomen rahastossa tämä koettiin epäkohtana, koska Pohjois-Suomen rahasto oli alueeltaan muita rahastoja laajempi. Pohjois-Suomen rahasto toimi kolmen maakuntaliiton alueella, kun taas muilla maakuntarahastoilla toiminta-alue oli yhden maakuntaliiton alue. Pohjois-Suomen rahasto ehdottikin toistuvasti Suomen Kulttuurirahastolle, että sen tukiosuutta olisi kasvatettu – mahdollisesti jopa kolminkertaiseksi. Tähän ei kuitenkaan voitu keskusrahastossa suostua.⁵⁸

Lapin ja Kainuun maakuntaliittoa omien maakuntarahastojen perustamiseen motivoi myös Pohjois-Suomen rahaston tietty Oulu-keskeisyys. Eniten keskustelua herätti Lapin jääminen kokonaan vaille apurahoja vuoden 1962 jaossa.⁵⁹ Päätös rahaston jakamisesta Pohjois-Pohjanmaan, Lapin ja Kainuun rahastoiksi tehtiin syksyllä 1967, ja lopullinen ero tapahtui vuoden 1968 apurahojen jaon jälkeen. Vuosijuhlissa Suomen Kulttuurirahaston toiminnanjohtaja Matti Ilmanen kiteytti Pohjois-Suomen rahaston historian ja merkityksen toteamalla, että Pohjois-Suomen rahaston tekemiä periaateratkaisuja oli usein noudatettu muissa maakuntarahastoissa ja se oli siten ollut koko toimintansa ajan tienviitoittajana muille maakuntarahastoille.⁶⁰

KOKO MAAKUNNAN RAHASTOKSI

1968–1996

Maakuntaliiton suojeluksessa

Pohjois-Pohjanmaan rahasto sai Suomen Kulttuurirahastolta vahvistuksen olemassaolleen syyskuussa 1968, kun keskusrahasto vahvisti kolmen uuden maakuntarahastonsa ohjesäännöt. Uuden rahaston ensimmäistä vuosijuhlaa päästiin viettämään jo seuraavan vuoden tammikuussa. Vuosijuhlapäiväksi valittiin Pohjois-Suomen rahaston vanha vuosijuhlapäivä, 28. tammikuuta, joka oli myös presidentti K. J. Ståhlbergin syntymäpäivä. Pohjois-Pohjanmaan rahaston ensimmäinen vuosijuhlapaikka oli Raahe, seuraavan kerran juhlittiin Kuusamossa. Vuonna 1970 päätettiin, että vuosijuhlat vietettäisiin joka toinen vuosi Oulussa, joka toinen vuosi muualla maakunnassa mahdollisimman laajan näkyvyyden saamiseksi. Vuosijuhlat tuli tavaksi järjestää yhteistyössä vuosijuhlapaikkakunnan edustajien kanssa.⁶¹

Edustavuus eri alueiden ja alojen suhteen otettiin huomioon myös rahaston hoitokunnan muodostamisessa. Rahaston tuolloisten sääntöjen mukaan Suomen Kulttuurirahastolla oli oikeus nimittää hoitokuntaan yksi oma edustajansa sekä viisi maakunnassa asuvaa edustajaa. Maakuntaliitto puolestaan valitsi viisi hoitokunnan jäsentä. Vaikka 1970-luku oli Suomessa vahvasti puoluepolitisoitunutta aikaa, ei puoluepolitiikka erityisesti näkynyt Pohjois-Pohjanmaan rahaston hoitokunnan toiminnassa. Joissakin maakuntarahastoissa tilanne tiedettiin tässä suhteessa ongelmallisemmaksi.⁶²

Pohjois-Pohjanmaan rahastossa oli etenkin maakuntaliiton nimeämien hoitokunnan jäsenten joukossa henkilöitä, joilla oli vahvat yhteiskunnalliset näkemykset ja poliittinen vakaumus: kaksi rahaston ensimmäistä puheenjohtajaa, Niilo Ryhtä ja Erkki Haukipuro, olivat Oulun läänin maaherroja ja puoluekannaltaan keskustalaisia, kolmas oli Oulun kaupunginjohtaja Ilmo Paananen, joka oli sosiaalidemokraatti. Apurahojen jakoon poliittiset taustat eivät kuitenkaan näkyvästi vaikuttaneet, sillä hakemusten määrän kasvaessa eri alojen asiantuntijalausuntojen painoarvo kasvoi. Rahaston hoitokunnassa oli myös eri kulttuurialojen vahvaa asiantuntemusta, sillä Suomen Kulttuurirahaston valitsemien jäsenten joukossa oli maakunnan talous- ja kulttuurielämän vaikuttajia, muun muassa yliopiston professoreja, toimittajia ja alueen kulttuurilaitosten edustajia.⁶³

Alueellisen tasa-arvon toteuttamiseksi hoitokunnan jäsenet pyrittiin mahdollisuuksien mukaan valitsemaan eri puolilta maakuntaa. Omiksi alueikseen Pohjois-Pohjanmaalla on usein käsitetty Koillismaa, Kalajokilaakso, Siika-Pyhäjokilaakso ja Oulun seutu. Paikallisidentiteetit eri alueilla ovat olleet perinteisesti vahvat, joten aineksia olisi ollut eripuraiseenkin yhteistyöhön. Usein maakunnasta kutsuttiin hoitokunnan jäseniksi juuri

*Pohjois-Pohjanmaan rahaston
10-vuotisjuhlia vietettiin vuonna 1978
Oulun kaupungintalon juhlasalissa.
Alakuvassa rahaston hoitokunnan
puheenjohtaja, maaherra Erkki Hau-
kipuro (oikealla) kättelee
apurahansaajaa.
Kuvat: SKR.*

eri taiteenalojen edustajia, jotka toivat esille oman alueensa taiteentekijöitä, joita Oulun asiantuntijat eivät välttämättä tunteneet. Oman alueen puolen pitäminen lavensi koko hoitokunnan tietämystä ja toisaalta toi rahastoa myös syrjäisempien seutujen hakijoiden tietoisuuteen. Myös keskusrahaston edustaja oli säännöllisesti mukana kaikissa hoitokunnissa tuomassa toimintaan tasapainoa ja Suomen Kulttuurirahaston näkemystä.⁶⁴

Pohjois-Pohjanmaan rahaston hoitokunnan puheenjohtajat

Toimitusjohtaja Jaakko Okkonen 2009–

Professori Liisi Huhtala 2004–2009

Yliopiston rehtori Lauri Lajunen 1996–2004

Professori Paavo Havas 1988–1996

Professori Paavo Uronen 1986–1988

Kaupunginjohtaja Ilmo Paananen 1983–1986

Maaherra Erkki Haukipuro 1976–1983

Maaherra Niilo Ryhtä 1969–1976

Pohjois-Pohjanmaan rahastolla on perinteisesti ollut tiivis yhteys alueensa maakuntaliittoon, sittemmin Pohjois-Pohjanmaan liittoon. Olihan maakuntaliitto ollut aikoinaan myös ratkaisevasti vaikuttamassa Pohjois-Suomen rahaston syntyyn. Maakuntaliittojen ja Suomen Kulttuurirahaston maakuntarahastojen yhteydet ovat olleet muuallakin tiiviit, sillä rahastojen perustamisvaiheessa maakuntaliitot olivat luontevia yhteistyökansioita. Maakuntaliitoilla oli alueillaan valmiit suhdeverkostot, joita hyödynnettiin muun muassa varainhankinnassa.⁶⁵

Useissa maakuntarahastoissa asiamiehinä ovat toimineet maakuntaliittojen toiminnanjohtajat, niin myös Pohjois-Pohjanmaan rahastossa. Pohjois-Pohjanmaan rahaston asiamiehen tehtävää hoiti vuosina 1970–1997 maakuntaliiton sihteeri ja sittemmin toiminnanjohtaja Pentti Lampinen. Lisäksi Pohjois-Pohjanmaan rahasto on käyttänyt toiminnassaan maakuntaliiton tiloja ja myös rahaston tarvitsemat sihteeripalvelut on hankittu maakuntaliitolta.⁶⁶

Pohjois-Pohjanmaan rahaston sihteerinä on vuosina 1971–2011 toiminut Pohjois-Pohjanmaan liiton sihteeri Tuula Pellikka. Sihteerin tehtäviin on kuulunut hakemusten käsittely ja kierrättäminen asiantuntijoilla, vuosijuhlan järjestämiseen liittyvät toimenpiteet sekä apurahansaajien informointi. Tehtävät ovat pysyneet jokseenkin samoina, mutta työtavat sen sijaan ovat vuosien varrella muuttuneet, kun kirjoituskoneista ja kalkkipaperista on siirrytty tietokoneisiin ja sähköiseen hakujärjestelmään. Lähes 40 vuotta kestäneen sihteerinuransa aikana Pellikka on ehtinyt vastaanottaa ja käsitellä tuhansia Pohjois-Pohjanmaan rahastolle osoitettuja apurahahakemuksia. Mieleen ovat erityisesti jääneet sinnikkäät hakijat, jotka ovat jaksaneet yrittää uudelleen ja taas uudelleen, vaikka apuraha ei aina ole myönnetty.⁶⁷

Maakuntaliittojen vaikutusvalta maakuntarahastoissa muodostui ongelmalliseksi 1990-luvun alussa, kun maakuntaliitot ja seutukaavaliitot yhdistyivät julkisia tehtäviä hoitaviksi maakuntien liitoiksi. Suomen Kulttuurirahastossa katsottiin, että julkinen viranomaisen ei voinut käyttää valtaa yksityisessä säätiössä. Sen johdosta muun muassa entisten maakuntaliittojen nimitysoikeus maakuntarahastojen hoitokuntiin poistettiin. Pohjois-Pohjanmaan rahaston tuolloinen asiamies ja maakuntaliiton toiminnanjohtaja Pentti Lampinen oli pettynyt keskusrahaston uusiin linjauksiin, mutta Pohjois-Pohjanmaan rahaston ja Pohjois-Pohjanmaan liiton yhteistyö jatkui tiiviinä vielä tämän jälkeenkin.⁶⁸

Haasteena varainhankinta

Pohjois-Suomen rahaston pesänjako jäi Suomen Kulttuurirahaston tehtäväksi. Pohjois-Pohjanmaan rahasto oli siinä vahvoilla, ja se sai lopulta noin puolet Pohjois-Suomen rahaston varallisuudesta, mukaan lukien Karl Ivar Rinteen sekä Fanny ja Yrjö Similän nimikkorahastot kokonaisuudessaan ja valtaosan Kalle Määtän rahastosta. Varainhankinta oli kuitenkin Pohjois-Pohjanmaan rahaston haasteena vielä 1970-luvun alussa. Maakuntarahastojen pääomat olivat tuohon aikaan yleensä ottaen pieniä ja lahjoituksia pyrittiin saamaan aktiivisesti.⁶⁹

Pohjois-Pohjanmaalla lahjoitusten hankkiminen kuului rahaston asiamiehen pätehtäviin:

Tuolloin vielä nää maakuntarahastojen pääomat oli aika pieniä, jolloin myös nämä apurahojen kokonaismäärät ei olleet hirvittävän isoja. Eli pääomien kasvattaminen oli keskeinen tehtävä, jotta tulisi enemmän jaettavaa. Ja vuosilahjoitusten saaminen elinkeinoelämästä. Omaa pääomaa ei ollut riittävästi jotta sen tuotosta olisi ollut jaettavaksi, joten vuosilahjoitukset jaettiin monesti täysimääräisesti apurahoina. Kyllä minä uskon että (varainhankinnassa onnistuttiin) ihan kohtuullisesti. Oli tosin muutamia rahastoja, jotka saivat isoja testamentteja. Pohjois-Karjala ja Pirkanmaa ja muutamia muut etelän rahastot. Ne saivat sitten hyvän pohjan ja pystyivät jakamaan enemmän kuin me täällä Pohjois-Pohjanmaalla. ⁷⁰

Kaikkien maakuntarahastojen toimintaedellytyksiä paransi Suomen Kulttuurirahaston toimikaudellaan 1972–1973 tekemä päätös ottaa käyttöön maakuntarahastojen projektituki. Sen voimin maakuntarahastot pystyivät tukemaan entistä suurempia hankkeita alueillaan. ⁷¹ Pohjois-Pohjanmaalla tätä keskusrahaston projektitukea käytettiin muun muassa oopperapäivien järjestämiseen Oulussa vuonna 1975 sekä teollisuuden tuotantorakennetta koskevaan tieteelliseen tutkimukseen vuonna 1979. ⁷²

Varainhankinnan tehostaminen tuotti Pohjois-Pohjanmaan rahastolle myös uusia nimikkorahastoja: kauppaneuvos Veli Aineen lahjoitukseen perustuva Pohjois-Pohjanmaan kuvataiderahasto sai alkunsa jo 1968, ja maaherra Niilo Ryhdän rahasto perustettiin vuonna 1973. Viimeksi mainittu keskittyi Oulun läänin talouselämän kehittämiseen liittyviin tutkimuksiin. Kalevan Sanan taitamisen rahasto, myöhempi Sanomalehti Kalevan rahasto, perustettiin vuonna 1974, ja siitä tuli tarkoitukseltaan yleinen. Myöhemmin 1970-luvulla perustettiin vielä lääketieteellistä tutkimusta tukeva Heikki Ruotsalaisen rahasto, lausunto- ja näyttämötaidetta rahoittava Ilkka Kaakisen rahasto sekä kulttuuria yleensä tukeva Aino Soiliksen rahasto. Vuonna 1979 Oulun yliopiston ylioppilaskunta lahjoitti Pohjois-Pohjanmaan rahastolle jo edellisen vuosikymmenen alussa perustetun ylioppilasrahaston. ⁷³

Pohjois-Pohjanmaan rahaston tunnettuus oli 1980-luvulla jo hyvällä pohjalla, minkä olivat osaltaan varmistaneet ympäri maakuntaa pidetyt vuosijuhlat. Tunnettuuden myötä myös lahjoituksia saatiin enemmän ja uusia nimikkorahastoja perustettiin edelleen. ⁷⁴ Vuonna 1981 sanomalehti Suomenmaa lahjoitti 50-vuotisjuhlansa kunniaksi pääoman nimeään kantavaan rahastoon. Seuraavana vuonna perustettiin Ylivieskan rahasto, joka nimensä mukaisesti tuki kulttuuria Ylivieskan alueella. Myöhemmin 1980-luvulla Pohjois-Pohjanmaan rahasto vastaanotti lahjoitukset Laura ja Heikki Sarvelan rahaston, Längmanin yrittäjärahasto III:n sekä Oulun Osuuspankin ulkomaanopintorahaston peruspääomiksi. ⁷⁵

Oulujoki Oy lahjoitti vuonna 1991 Pohjois-Pohjanmaan rahastolle pääoman nimeään kantavaa nimikkorahastoa varten. Lahjoitusta vastaanottamassa olivat rahaston asiamies Pentti Lampinen (vasemmalla) ja hoitokunnan puheenjohtaja Paavo Havas (keskellä). Lahjakirjan ojensi Oulujoki Oy:n paikallisjohtaja Reijo West. Kuva: SKR.

Sarvelan rahasto oli Pohjois-Pohjanmaan rahastossa ensimmäinen erityisesti musiikkikulttuuria tukeva rahasto, kun kaksi viimeksi mainittua taas keskittyivät rahoittamaan taloutta ja elinkeinoelämää edistäviä kohteita. Oulun Osuuspankin ulkomaanopintorahasto on tukenut erityisesti ulkomailla suoritettavia kaupallisia ja teknisiä opintoja. Längmanin yrittäjärahasto III taas jakaa apurahoja ammattikasvatukseen, talouselämää palvelemaan neuvonta-, tutkimus- ja sivistystoimintaan sekä muihin elinkeinoelämän kehitystä edistäviin tarkoituksiin. 1990-luvun vaihteessa perustettiin vielä Oulujoki Oy II –rahasto, joka tuli tukemaan elinkeinoelämän lisäksi myös Pohjois-Pohjanmaan muuta kulttuuria ja tutkimusta. Eeva ja Eero Hahtosen rahasto taas tuli tukemaan syöpä-, reuma- ja perinnöllisten sairauksien tutkimista. ⁷⁶

Järjestelmällisen varainhankinnan tuloksena Pohjois-Pohjanmaan rahaston taloudellinen tilanne alkoi vakiintua ja apurahoihin varattuja kokonaissummia pystyttiin vähitellen kasvattamaan. Huomattavasti jakovara tosin kasvoi vasta 1990-luvun lamavuosien jälkeen, jolloin myös keskusrahaston tuki maakuntarahastoilleen lisääntyi. Kahden ensimmäisen vuosikymmenen aikana tehty varainhankintatyö kuitenkin muodosti Pohjois-Pohjanmaan rahastolle sen varsinaisen perustan.

Tuki tieteille ja taiteille monipuolistuu

Hyvinvointivaltioprojekti eteni 1970-luvulla siihen pisteeseen, että valtio nousi tieteen ja taiteen ylivoimaisesti suurimmaksi rahoittajaksi Suomessa. Kehitys käynnistyi jo 1960-luvun lopulla, kun alettiin perustaa taiteilija- ja tutkijaprofessoreiden virkoja, kasvattaa tieteen ja taiteen apurahoja ja kehittää alueellisen kulttuuripolitiikan järjestelmiä. Samaan aikaan myös kunnat osallistuivat kulttuuripalvelujen tuottamiseen ja kulttuurin rahoittamiseen yhä enemmän. Yksityisten säätiöiden osuus kulttuurielämän rahoittamisesta taas laski, mikä pisti myös Suomen Kulttuurirahaston tarkistamaan toimintansa linjauksia. 1960-luvulle sijoittuneen aktiivisen kulttuuripoliittisen toiminnan kautensa jälkeen SKR muuttui yhä selkeämmin kulttuurin tekijästä sen tukijaksi. Toisaalta julkisen sektorin ottaessa päävastuun kulttuurin perusrahoituksesta, Suomen Kulttuurirahastolle jäi mahdollisuus keskittyä uutta luovien avausten ja kokeellisemman toiminnan tukemiseen.⁷⁷

Kulttuurin rahoituksessa tapahtunut muutos näkyi myös maakunnan tasolla tieteen ja taiteen rahoituslähteiden lisääntymisenä. Valtion taidetoimikuntalaitos perustettiin 1960-luvulla ja vuosikymmenen lopulla annettiin taidetoimikuntia käsittelevä laki taiteen edistämisen järjestelyistä. Taidetoimikuntien ensimmäiset toimintavuodet kuluivat järjestäytymisessä, täysimuotoisesti apurahajärjestelmä oli toiminnassa vuonna 1971.⁷⁸

Pohjois-Pohjanmaalle kehittyi myös taidetta rahoittavia yksityisiä säätiöitä. Oulussa perustettiin jo vuonna 1963 Oulun Taiteilijaseura, joka järjesti yhteisnäyttelyjä, hankki jäsenilleen työskentelytiloja, ja paransi muutenkin kuvataiteilijoiden asemaa. Oulun Saskiat –yhdistys, joka myös tuki taiteilijoita taloudellisesti, perustettiin vuonna 1967. Esittäville taiteille apurahoja alkoi 1970-luvulla jakaa myös alun perin teatterin rakentamiseksi perustettu Valistustalo Oy.⁷⁹

Pohjois-Pohjanmaan rahasto kävi jo varhaisessa vaiheessa keskusteluyhteistyöhön Oulun läänin taidetoimikunnan kanssa. Pohjois-Pohjanmaan rahaston ja taidetoimikunnan apurahat julkistettiin liki yhtä aikaa, parin kuukauden sisällä, ja apurahansaajalistoja vaihdettiin, koska haluttiin, että apurahat täydentäisivät toisiaan, eivätkä molempien apurahat kasaantuisi samoille hakijoille. Yhteistyö toimi hyvin ja siitä todella oli hyötyä apurahojen jakautumisen kannalta, sillä usein samat hakijat hakivat rahoitusta sekä Pohjois-Pohjanmaan rahastolta että Oulun läänin taidetoimikunnalta.⁸⁰

Pohjois-Pohjanmaan rahaston myöntämät tunnustuspalkinnot:

<i>2010 (5.000 euroa)</i>	Kauppias Ari Jalava
<i>2001 (20.000 mk)</i>	Kierikki ry
<i>1999 (50.000 mk)</i>	Taidemaalari Matti Mikkola
<i>1986 (10.000 mk)</i>	Vuorineuvos Helge Haavisto
<i>1983</i>	Näyttelysihteeri Kaija-Rita Koivisto
<i>1978</i>	Venemestari Tauno Pääрни
<i>1975</i>	Taiteilija Martti Tarvainen
<i>1974 (5.000 mk)</i>	Fil. maisteri Atte Kalajoki
<i>1972</i>	Taiteilija Simo Pälli
<i>1970 (3.000 mk)</i>	Kirjailija Reino Rinne
<i>1969 (2.000 mk)</i>	Seminaarinlehtori Unto Immonen

Suomen Kulttuurirahaston myöntämät mitalit:

Mikael Agricola –mitalit:

Kirjastotoimenjohtaja Helvi Puolakka, 2006
Kulttuuritoimituksen päällikkö Kaisu Mikkola, 2005

J. W. Snellman –mitalit:

Fil. tohtori h.c., kamarineuvos Atte Kalajoki, 2002
Fil. tohtori h.c. Aaro Korkeakivi, 1998
Professori Seppo Valjus, 1999

H. G. Porthan –mitalit:

Opetusneuvos Matti Rossi, 2005

Risto Rytі –mitali:

Galleristi Kaija-Rita Koivisto, 1999

Tieteen apurahojen osuus Pohjois-Pohjanmaan rahastossa kasvoi edelleen 1970- ja 1980-luvuilla. Tieteen apurahojen, sekä haettujen että myönnettyjen, suuri määrä oli rahastolle tyypillistä, varsinkin jos Pohjois-Pohjanmaata verrattiin muihin pohjoisen rahastoihin, Lappiin ja Kainuuseen. Yliopiston läsnäolo maakunnassa takasi myös sen, että tieteen apurahahakemusten laatu oli tasainen ja korkea jo varsin varhaisessa vaiheessa. Teknilliset tieteet olivat yksi tasaisesti apurahoja saanut ala, toisaalta myös lääketiede ja humanistiset tieteet olivat hyvin edustettuina. Tieteen apurahat jakaantuvatkin melko tasaisesti näiden alojen kesken.⁸¹

Tieteen rahoitus on ollut keskeisessä asemassa myös Suomen Kulttuurirahastossa, mutta tieteen osuus kehittyi keskusrahaston myöntämissä apurahoissa eri tavalla kuin Pohjois-Pohjanmaalla. Kun Pohjois-Pohjanmaalla tieteen apurahojen osuus oli kasvava, keskusrahastossa niiden osuus kaikista apurahoista alkoi 1980-luvulla jo laskea.⁸²

Taiteenaloista apurahakilpailussa menestyivät parhaiten kuvataiteet ja säveltaiteet.⁸³ Pohjois-Pohjanmaan rahaston painopisteiden syntymiseen ovat vaikuttaneet ennen kaikkea näiden alojen pitkät perinteet, koulutus- ja harrastusmahdollisuudet sekä menestyneet esikuvat. Pohjois-Pohjanmaalla on tiettyjä kuntia ja alueita, joilla on vahva harrastuneisuus säveltaiteisiin ja kuvataiteisiin. Tällaisilta aloilta on luonnollisesti tullut myös paljon hyviä hakemuksia.

Myös taide muuttui 1970-luvulla ja apurahojen kohteet sen mukana. Suurimmat muutokset tapahtuivat kuvataiteiden apurahojen jaossa, kun kuvataiteiden apurahat laajenivat kattamaan perinteisempien maalaustaiteen ja kuvanveiston lisäksi myös muut niin sanotut visuaaliset taiteet. Taiteilija Eeli Aallon vuonna 1974 saama apuraha oli ensimmäinen TV-elokuvalle myönnetty apuraha Pohjois-Pohjanmaan rahastosta. Aikaisemmin taidemaalarina tunnustettu Aalto teki 1960- ja 1970-luvuilla Yleisradiolle lukuisia dokumentteja taiteesta ja taiteilijoista. Vuonna 1980 hän kuvasi myös Oulun tiernapojista kertovan TV-elokuvan *Synti suuri surkia*. Valokuvausta Pohjois-Pohjanmaan rahasto tuki apurahalla ensimmäistä kertaa vuonna 1976. Saajana oli Kalervo Ojutkangas, joka sittemmin sai mainetta erityisesti autoituvan maaseudun kuvaajana. Taideteollisuus tuli mukaan vuotta myöhemmin, kun tekstiilitaiteilija Marjatta Hyyrynen ja keramiikkataiteilija Aune Kivioja saivat Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahat. Uusien alojen apurahansaajissa oli sekä nuoria kykyjä että kokeneita taiteilijoita: ikähaitari venyi kolmekymppisestä liki 60-vuotiaaseen.⁸⁴

Kirjallisuus ei menestynyt kovin hyvin Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahojen jaossa. Useimpina vuosina kirjallisuuden alalle myönnettiin kuitenkin yksi tai kaksi apuraha – saajien joukossa on ollut menestyneitä ja tunnettuja kirjailijoita kuten Anna-Leena Härkönen (vuosina 1984 ja 1985) sekä Joni Skiftesvik (vuonna 1985).⁸⁵ Tieteen saamien apurahojen suureen määrään ja kirjallisuuden vähäiseen osaan kiinnitti huomiota muun muassa kirjailija Reino Rinne. Hän oli aikoinaan elänyt mukana Pohjois-Suomen rahas-

ton perustamisvaiheissa, mutta 1980-luvulla Rinne tarkkaili rahaston toimintaa etäämpää, kotiseudultaan Kuusamosta:

Entä kirjailijan työn tukeminen? Apurahalähdettä ei juuri enää ole, lähteitä senkään vertaa kuin ennen. SKR:n maakuntarahastot karttavat kirjallisuutta; säätiöt tukevat tiedettä, ylivoimaisen enemmistöisesti sitä tiedettä, jonka avulla luonnon tehokkaampi hyödyntäminen aina on entistä paremmin mahdollista. Ja esittävää taidetta sentään kyllä tuetaan. Mutta luovaa perustaidetta kartetaan – kas siellä vielä elää, vaikka kituen, ajatuksen vapaus. Se on vaarallista, ainakin ikävän kiusallista. Se on saatava sammutetuksi!⁸⁶

Kirjallisuuden tapaan myös näyttämötaiteet jäivät useimpina vuosina pienemmille osuuksille. Esimerkiksi teatterin alalla apurahoja tosin useimmiten haettiin ja myönnettiin opintoihin tai opintomatkoihin, kun varsinaisen toimeentulon turvasi kiinnitys teatteriin. Vuonna 1988 näyttämötaiteet jäivät kokonaan apurahoja vaille.⁸⁷ Löytyneekö syy tähän edellisenä vuonna Oulun teatteripäivillä esitetystä Jumalan teatterista, jossa katsojien päälle heitettiin ulostetta, kananmunia ja paukkupommeja?

Tanssitaide sai ensimmäiset apurahansa Pohjois-Pohjanmaan rahastosta 1980-luvulla. Tanssin alalla ei Pohjois-Pohjanmaalla ole ollut vahvoja perinteitä, mihin on epäilemättä osaltaan vaikuttanut alueen tanssia vierastava uskonnollinen ilmapiiri. Ensimmäinen tanssitaiteen apuraha Pohjois-Pohjanmaan rahastosta myönnettiin vuonna 1981. Sen sai pyhäjärveläinen opettaja Marketta Viitala Japaniin suuntautuneeseen opintomatkaan, jonka tarkoituksena oli koululaisten ”luovaan liikuntaan” tutustuminen. Kuusi vuotta myöhemmin läänintaiteilijaksi valitulle Viitalalle myönnettiin apuraha Ruotsiin suuntautuneeseen opintomatkaan, jonka tarkoituksena oli niin ikään lasten tanssikasvatukseen tutustuminen.⁸⁸

Marketta Viitala on sittemmin saanut tunnustusta Pohjois-Pohjanmaan tanssikulttuurin kohottajana. Hän on tehnyt merkittävää työtä etenkin lasten ja nuorten tanssiharrastuksen edistämiseksi ja ideoinut monia tanssitapahtumia, esimerkiksi Arktiset askeleet -tapahtumaa Oulussa ja Täydenkuun tanssit -festivaalia Pyhäjärvellä.⁸⁹

Apurahojen lisäksi Pohjois-Pohjanmaan rahastosta on vuodesta 1969 lähtien myönnetty myös tunnustuspalkintoja. Siinä missä apurahoissa näkyivät uudet tuulet, tunnustuspalkinnoilla kunnioitettiin etenkin perinteiden ylläpitäjiä ja pitkän päivätyön kulttuurin saralla tehneitä henkilöitä. Esimerkiksi vuonna 1978 rahasto palkitsi venemestari Tauno Päärnin, perinteisten puuveneiden veiston taitajan aikana, jolloin tuo taito oli vaarassa kadota lasikuituveneiden yleistymisen myötä. Tunnustuspalkinnon pitkäaikaisesta ja monipuolisesta kulttuuritoiminnastaan saivat myös Pohjois-Suomen rahaston ideoijat Reino Rinne vuonna 1970 ja Atte Kalajoki vuonna 1974.⁹⁰ Tunnustuspalkintoja ei ole

jaettu vuosittain, vaan vain silloin kun on löydetty henkilö, jonka työtä palkinnolla on erityisesti haluttu muistaa ja nostaa esille.

Asiantuntijat avuksi apurahaproessiin

Koska Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahat olivat vielä 1970-luvulla melko pieniä, oli niiden taloudellinen merkitys saajilleen tietenkin rajallinen. Tiede ja taide olivat kuitenkin tässä suhteessa hieman erilaisessa asemassa, ainakin rahaston asiamiehenä pitkään toimineen Pentti Lampisen mielestä:

Tieteen osalta uskon, että väitöskirjat ja lisensiaatintyöt olisi tulleet tehdyiksi ilmankin, mutta ehkä apuraha on vähän vapauttanut taloudellisista huolista näitä tekijöitä. Taiteen osalta sen taloudellinen merkitys on varmasti ollut suurempi, jos ajattelee vaikka kuvataidetta ja säveltaidettakin, niin ehkä tulot taiteen harjoittamisesta ei tuolloin olleet niin merkittävät.⁹¹

Vuoden 1978 apurahansaajat Oulun kaupungintalolla. Kuva: SKR.

Myös apurahoissa ryhdyttiin hakemusten lisääntyessä kiinnittämään enemmän huomiota alueelliseen edustavuuteen, siihen että niitä virtasi muuallekin maakuntaan, ei pelkään Ouluun. Maakunnan suurimpana keskuksena Oulun osuus apurahoista oli kuitenkin väistämättä suuri. ⁹²

Vastapainoksi Oulu-keskeisyydelle tulivat aluetoimikuntien apurahat, kun Siika-Pyhäjoen alueen liitto ja Kalajokilaakson talousalueen liitto perustivat omat vuotuiset stipendinsä Pohjois-Pohjanmaan rahaston yhteyteen. Ne pääsivät mukaan neuvottelemaan myös apurahojen jakamisperusteista, mikä aiheutti keskustelua rahaston vaikutus- ja päätösvallan säilymisestä. Useinkin liitot tekivät stipendiensä hakijoiden suhteen esikarsintaa niin, ettei rahastolle jäänyt juuri vaihtoehtoja saajasta päätettäessä. Pohjois-Pohjanmaan rahasto ei kuitenkaan halunnut olla ”vain välittäjänä lahjoittajien määrätessä apurahan kohteen”. ⁹³ Aluetoimikuntien apurahat jäivätkin lopulta Pohjois-Pohjanmaan rahastossa vain hetkelliseksi ilmiöksi.

Hakemusten ja apurahojen kokonaismäärän kasvaessa Pohjois-Pohjanmaan rahastossa alettiin käyttää apuna eri tieteen ja taiteen alojen asiantuntijoita. Hoitokunnan ulkopuolisten asiantuntijoiden näkemykset korostuivat apurahoista päätettäessä ja esimerkiksi

Vuonna 1989 Pohjois-Pohjanmaan rahasto luovutti taidehankintansa, kolme graafikko Lauri Rankan teosta, Oulun normaalikoulun lukiolle. Kuvassa oikealla taideostotoimikunnan sihteeri Pentti Lampinen, jäsen Kaija-Rita Koivisto, puheenjohtaja Aaro Korkeakivi sekä jäsen Seppo Valjus. Teosta vastaanottamassa oli koulun johto. Kuva: Kaleva.

tieteen apurahojen asiantuntijoina suuren painoarvon saivat tiedekuntien dekaanit ja eri alojen professorit. Hoitokunnassakin yliopiston edustajia oli, mutta tieteen apurahoissa dekaanien ja professoreiden asiantuntija-apu oli paikallaan, sillä monet apurahoja hakeneiden tutkimusaiheet olivat ja ovat edelleen sellaisia, että asiaa tuntemattoman on niiden painoarvoa ja rahoitustarvetta vaikea arvioida.⁹⁴

Asiantuntijoita ryhdyttiin käyttämään apuna yhtä lailla myös eri taiteenalojen apurahahakemusten arvioinnissa. Taiteiden osalta pyrittiin siihen, että asiantuntijoita olisi kultaakin alalta useampia, sillä hoitokunnassa oltiin harvoin yksimielisiä siitä, keille apurahat myönnettäisiin.⁹⁵

Taidehankinnat vaikuttamisen keinona

Varsinaista omaa kulttuuripoliittista toimintaa ei Pohjois-Pohjanmaan rahastolla vielä 1970-luvulla ollut, koska etenkin aktiivinen varainhankinta nieli sen vähäisiä henkilöresursseja. Kulttuuripoliittiselle aktiivisuudelle ei oikein ollut malliakaan, kun keskusrahasto toiminnallisen kautensa jälkeen keskitti huomionsa ennen kaikkea apurahojen jakamiseen.

Kuvataidehankintoja, jotka Pohjois-Pohjanmaan rahasto aloitti vuosikymmenen puolivälissä, voidaan kuitenkin pitää paitsi taiteen tukemisena, myös suorana kulttuuritoimintana. Vuonna 1974 rahaston hoitokunta päätti varata vuosittain määrätyn summan taideostoihin, jotka sijoitettaisiin julkisiin tiloihin eri puolille maakuntaa.⁹⁶

Hankintoja varten nimitettiin erityinen taideostotoimikunta, jonka ensimmäisiksi jäseniksi tulivat rahaston asiamies Pentti Lampinen, hoitokunnan jäsen ja Kirjapaino Oy Kalevan toimitusjohtaja Aaro Korkeakivi, taidemuseonhoitaja Kaija-Rita Koivisto sekä arkkitehtuurin professori Seppo Valjus. Pohjois-Pohjanmaan rahaston ensimmäinen taidehankinta oli kaksi öljymaalausta Pudasjärvellä vietetyn vuosijuhlan yhteydessä pidetystä taidenäyttelystä vuonna 1975. Paavo Tolosen maalaus Veteraani sijoitettiin Oulun yliopistolle ja Matti Mikkolan Kalliohalsi myöhemmin Haukiputaan kuntaan. Taideostojä pidettiin Pohjois-Pohjanmaan rahastossa hyvänä kulttuurivaikuttamisen keinona, sillä ne hyödyttivät sekä rahastoa, taiteilijaa että taideteoksen vastaanottajaa. Asiamiehenä Pentti Lampinen pyrki ajamaan taideostomäärärahojen lisäämistä:

Tämä oli sikäli hyvä, että hänen (taiteilijan) ei tarvinnut kerjätä sitä rahaa, että se tuli työn muodossa. Jos on pelkästään apurahojen varassa, niin se voi tuntua vähän kuin almuilta. Ja sitten kun taidetta sijoitettiin ympäri maakuntaa, niin sillä tavalla rahasto tuli tunnetuksi myös kunnissa.⁹⁷

Ensimmäisinä vuosina taideteoksia sijoitettiin useimmiten vuosijuhlapaikkakuntien kunnantaloille. Pohjois-Pohjanmaan rahaston hankkimaa taidetta saatiin 1970–1980 -luku-

jen mittaan katsella muun muassa kunnan- ja kaupungintaloilla Raahessa, Kuusamossa, Pyhäjoella, Haapavedellä sekä Nivalassa – kattavasti ympäri maakuntaa.⁹⁸

Uudeksi tukimuodoksi syntyi 1970-luvulla keskusrahaston aloitteesta myös saamelaisopiskelijoiden asumiseen tarkoitettu tuki, jota varten Pohjois-Pohjanmaan rahasto nimitti erityisen saamelaisasuntotoimikunnan. Vuonna 1973 Suomen Kulttuurirahasto lahjoitti Pohjois-Suomen opiskelija-asuntosäätiölle (PSOAS) 15 000 markkaa, jolla saatiin kolme asuntoa saamelaisopiskelijoiden käyttöön. Asunnon saajien valinta jätettiin kolmihenkiselle toimikunnalle, johon kuuluivat saamelaisten edustajana FM Tuomas Magga, Pohjois-Pohjanmaan rahaston asiamies Pentti Lampinen sekä PSOAS:n edustaja.⁹⁹

Ensisijaisena valintakriteerinä käytettiin nimenomaan saamelaisuutta, vasta toiseksi katsottiin hakijan taloudellista asemaa. SKR lunasti kolme nimikkohuonepaikkaa saamelaisopiskelijoille Linnanmaan ensimmäisestä rakennusvaiheesta, joka valmistui vuonna 1975. Ensimmäiset opiskelijat asuntolapaikoille sijoitettiin väliaikaisesti Välskylän ylioppilaskylään syksyllä 1974.¹⁰⁰ Tämä tukimuoto on sittemmin loppunut asumisolosuhteiden paranemisen ja opintotukijärjestelmän kehittymisen myötä.

Tuen tarve kasvaa – varat vähenevät

Pohjois-Pohjanmaan rahaston toiminnan ja talouden suotuisan kehityksen katkaisi 1990-luvun alun lama. Se luonnollisesti vaikutti Suomen Kulttuurirahaston ja sen maakuntarahastojen toimintaan, sillä niiden jakamien apurahojen määrä oli täysin riippuvainen sijoitusten tuotoista. Heikko taloudellinen yleistilanne tuli esille Pohjois-Pohjanmaan rahaston hoitokunnan puheenjohtajan professori Paavo Havaksen vuosijuhlapuheessa 1992:

Taloudelliset suhdannevaihtelut eivät onneksi näytä ratkaisevasti vaikuttavan henkisiin pääomiin. Lamankin aikana ja jopa taloudellisessa ahdingossa versoo taiteen ja tieteen maailmassa uusia uljaita ajatuksia. Taloudellinen tilanne lyö tietenkin leimansa siihen, millaisia mahdollisuuksia taiteen- ja tieteentekijöillä on toteuttaa ajatuksiaan. Tämä tilanne on nähtävissä meilläkin nyt. Suomen Kulttuurirahaston Pohjois-Pohjanmaan rahastolle jätettiin ennätysmäärä apurahahakemuksia, mutta rahavirrat ovat ehtymään päin, valitettavasti.¹⁰¹

Vuoden 1992 apurahojen jaossa talouden taantuma näkyi jo siten, että jaettavaa oli noin 50 000 markkaa vähemmän kuin edellisellä vuonna. Sama suuntaus jatkui seuraavalla jakokierroksella, ja aallonpohja tavoitettiin vuonna 1994.¹⁰² Lama näkyi Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahasummissa kuitenkin vain muutaman vuoden notkahduksena, sillä Suomen Kulttuurirahasto otti kannettavakseen lamasta aiheutuneita haittoja. Keskusrahaston toiminnan lähtökohtana oli, että maakuntarahastot selviäisivät lamasta

mahdollisimman vähällä. Sen sijaan keskusrahastosta jaettujen apurahojen summaa jouduttiin lamavuosina jonkin verran supistamaan.¹⁰³ Pohjois-Pohjanmaan rahastossakin menoja karsittiin niin, että taidehankinnat jäivät tauolle vuosiksi 1992–1996.¹⁰⁴

Laman vaikutukset näkyivät myös apurahahakemusten määrissä. Vuonna 1991 Pohjois-Pohjanmaan rahastolle osoitettujen apurahahakemusten määrä nousi ensimmäistä kertaa yli kahdensadan ja seuraavina vuosina hakemusmäärä kasvoi edelleen. Eri tieteenalojen hakemusten määrä oli suuri, mutta huomattavaa oli myös alojen monipuolistuminen yleensä. Heikossa taloustilanteessa apurahoja haettiin perinteisesti rahoitettujen alojen lisäksi myös esimerkiksi rakennustaiteeseen, joukkotiedotukseen ja opiskeluun.¹⁰⁵

1990-luvun laman myötä Suomen Kulttuurirahaston ja sen maakuntarahastojen asema kulttuurin rahoittajina korostui. Tätä kehitystä edesauttoi se, että 1990-luvun alun laman jälkeen Suomen Kulttuurirahaston varallisuus alkoi merkittävästi kasvaa, kun taas julkiset kulttuuribudjetit säilyivät pieninä. Suomen Kulttuurirahastojen varallisuuden kasvun taustalla oli säätiön sijoituspolitiikan kehittäminen. Maakuntarahastot eivät enää vastanneet omien varojensa sijoittamisesta, vaan omaisuutta alettiin käsitellä yhtenä eränä. Sijoitustoiminnan kehittäminen ja onnistuneet sijoitukset vauhdittivat Suomen Kulttuurirahaston talouden huikeaan kasvuun, josta hyötyivät myös maakuntarahastot.¹⁰⁶

APURAHA- JA KULTTUURITOIMINTA KEHITTYVÄT 1997–2011

Keskusrahasto maakuntarahaston tukena

Suomen Kulttuurirahasto ryhtyi 1990-luvun laman jälkeen panostamaan voimakkaasti maakuntarahastoihinsa ja suuntasi niille yhä enemmän taloudellista tukeaan. ”Suomalaisen kulttuurin voima kumpuaa maakunnista”, totesi myös SKR:n hallituksen puheenjohtaja Kari Raivio maakuntarahastoja koskeneessa neuvottelutilaisuudessa vuonna 1997. Keskusrahastossa maakuntarahastojen jakovaraa haluttiin nostaa ja toisaalta hakijoita tahdottiin kouluttaa hakemaan entistä isompia apurahoja.¹⁰⁷ Vuodesta 1997 Pohjois-Pohjanmaan rahaston asiamiehenä toimineen Kristiina Havaksen mukaan jakosummat alkoivat tämän myötä kasvaa myös Pohjois-Pohjanmaalla.

Vuodesta 1998 lähtien Suomen Kulttuurirahasto on tukenut maakuntarahastojensa toimintaa osoittamalla vuosittain 100 000 markan, myöhemmin 30 000 euron, suuruisen projektirahan jaettavaksi yhteen tai kahteen maakunnallisesti merkittävään hankkeeseen, jotka vaativat suurempaa rahoitusta.¹⁰⁸ Pohjois-Pohjanmaalla maakunnallisesti merkittäviin hankkeisiin on kuulunut esimerkiksi Yli-Iin Kierikin arkeologiset kaivaukset, jotka saivat 50 000 markan apurahan vuonna 1998. Kolme vuotta myöhemmin Pohjois-Pohjanmaan rahasto myönsi arkeologista näyttely- ja toimintakeskusta ylläpitävälle Kierikkiry:lle myös tunnustuspalkinnon muinaisen säilyttämisestä ja tuotteistamisesta nykypäivään.¹⁰⁹ Kierikkikeskus onkin nostettu esimerkiksi sellaisesta kulttuurin tuotteistamisesta ja kulttuuriyrittäjyydestä, jota Pohjois-Pohjanmaan rahasto on 2000-luvulla pyrkinyt kohottamaan ja tuomaan esille.¹¹⁰

Toukokuussa 2000 Suomen Kulttuurirahaston hallitus päätti kohdentaa kaksi miljoonaa markkaa maakuntarahastojen jaettavaksi niihin kohdistuneen hakupaineen mukaan jaettuna. Pohjois-Pohjanmaan rahaston hoitokunnan tuolloinen puheenjohtaja Lauri Lajunen kiittelee päärahastoa hyvästä yhteistyöstä hakupaineen huomioimisessa. Hakupaineen mukainen tuki oli tullut ensimmäistä kertaa esille maakuntarahastojen yhteisillä neuvottelupäivillä ja sen toteutuminen oli suuri voitto Pohjois-Pohjanmaan edustajille. Pohjois-Pohjanmaan rahasto ei taloudellisessa mielessä kuulu suurimpiin maakuntarahastoihin, mutta hakijoita sen toiminta-alueella on paljon. Hakupaineen mukainen tuki paransi rahaston asemaa huomattavasti suhteessa niihin maakuntarahastoihin, joilla jaettavat kokonaismäärät ovat huomattavasti suurempia, mutta hakijoita on suhteessa paljon vähemmän.¹¹¹

Yli-Iin Kierikissä sijaitseva Kierikkikeskus sai Pohjois-Pohjanmaan rahaston tunnustuspalkinnon vuonna 2001.

*Arkeologinen näyttely- ja toimintakeskus esittelee arkeologista tutkimusta sekä elämää kivikaudella.
Kuvat: Kierikkikeskus.*

Hakupaineen mukaisen tuen lähtökohtana oli matemaattinen malli, jonka mukaan maakuntarahastolla tuli olla käytettävissään jaettavaa 5000 markkaa yhtä hakemusta kohti. Niille maakuntarahastoille, joilla jakosumma jäi tavoitteen alle, myönnettiin lisätukea puolet siitä, mikä olisi ollut maakuntarahaston tarve. Vuonna 2000 tätä tukea myönnettiin yhdeksälle maakuntarahastolle, joiden joukossa Pohjois-Pohjanmaan rahasto sai tukea edellä mainituilla perusteilla 185 000 markkaa.¹¹²

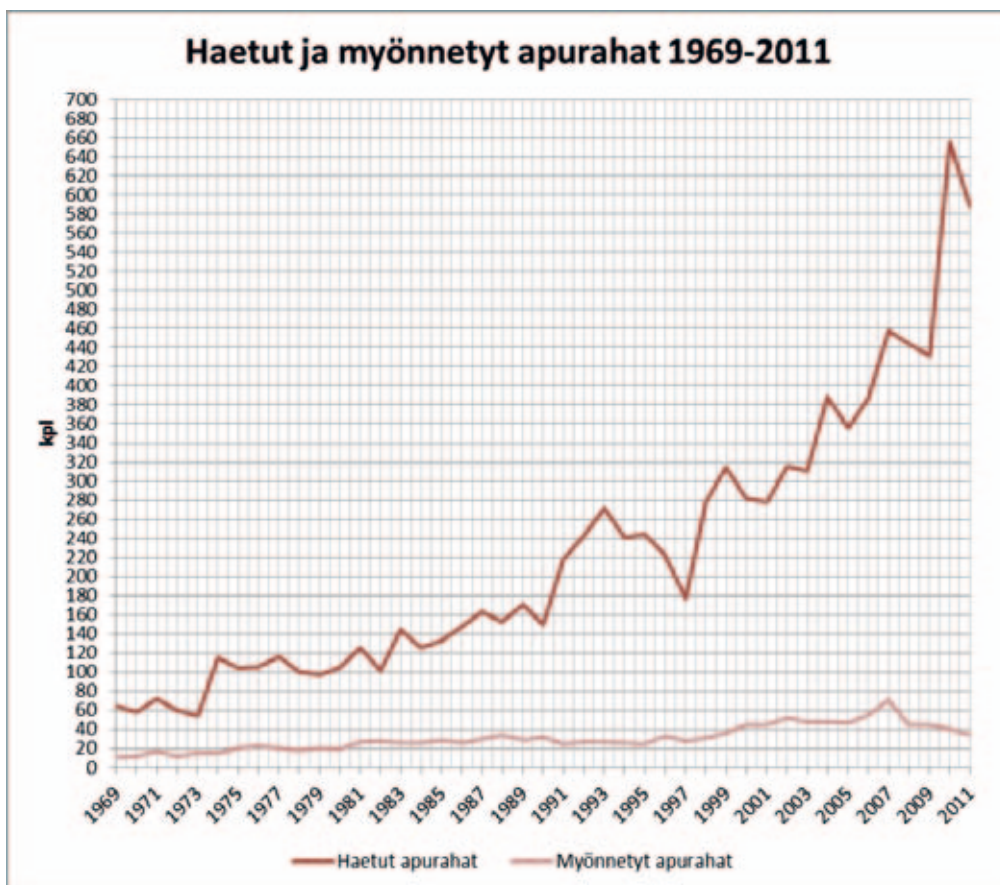
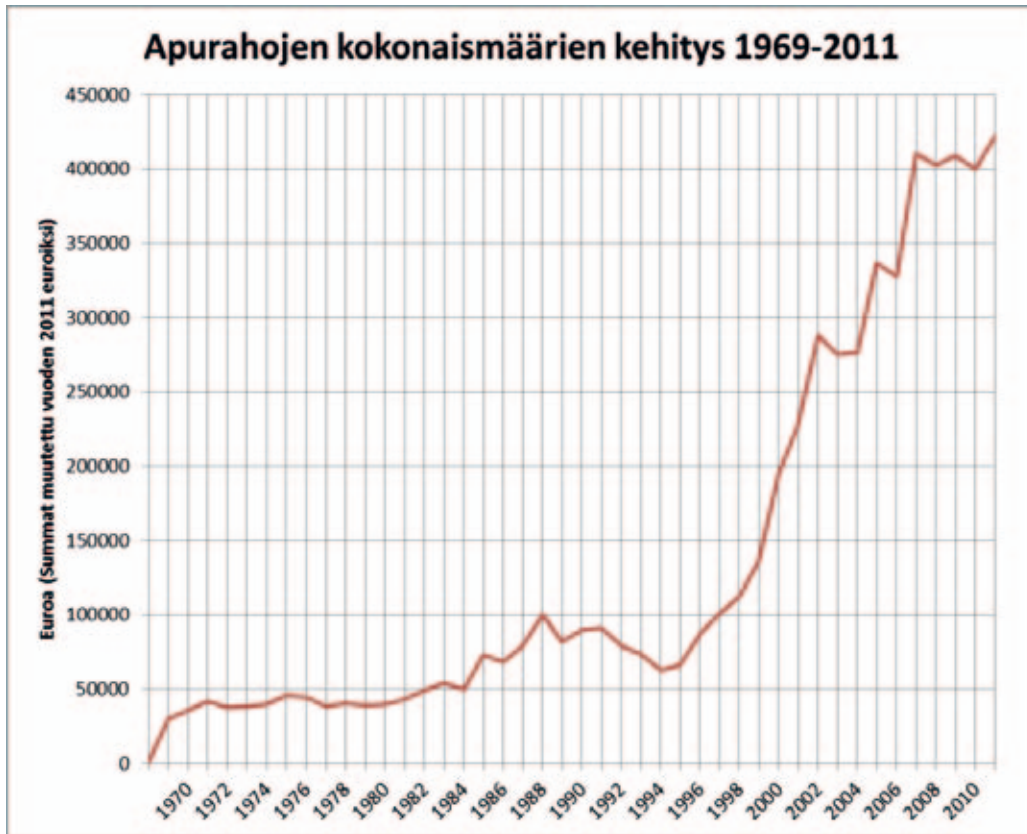
Keskusrahaston myöntämän hakupaineen mukaisen lisätuen ansiosta Pohjois-Pohjanmaan rahasto pystyi esimerkiksi vuonna 2005 jakamaan ennätysmäisen suuren apurahapotin. Tuolloin jaettu apurahakakku kasvoi 306 000 euroon, jossa keskusrahastolta saatua lisätukea oli 70 000 euroa. Samana vuonna apurahat myös levisivät entistä laajemmalle – peräti 63 eri kohdetta sai rahoitusta Pohjois-Pohjanmaan rahastolta.¹¹³ Hakupaineen mukaisen tuen lisäksi myönnettyjen apurahojen kokonaissummaa on kasvattanut keskusrahaston erityistuki lastenkulttuurille ja visuaalisille taiteille. Niin sanottua visuaalisten taiteiden erityisapurahaa Pohjois-Pohjanmaan rahastosta on jaettu vuodesta 1999 alkaen. Samana vuonna myös lastenkulttuuri nousi erityiseksi tukikohteeksi Suomen Kulttuurirahaston 60-vuotisjuhlan myötä.¹¹⁴

Pohjois-Pohjanmaan rahastosta myönnettyjen apurahojen vuotuinen kokonaisarvo on kasvanut melko tasaisesti läpi koko rahaston olemassaolon, ainoana poikkeuksena 1990-luvun alun lamavuodet. Taloustilanteen kohenemisen myötä myönnettyjen apurahojen kokonaisarvo kasvoi isoin harppauksin etenkin 2000-luvun taitteessa. Kilpailu apurahoista ei kuitenkaan tämän myötä helpottunut, sillä samalla pyrittiin päärahaston ohjeistuksen mukaisesti jakamaan suurempia yksittäisiä summia, myös useampia puolivuotisia ja kokovuotisia apurahoja. Apurahojen tarkoituksen toteutumiseksi puolivuotisten ja suurempien apurahojen osalta on Pohjois-Pohjanmaan rahastossa, kuten muissakin maakuntarahastoissa, alettu 2000-luvulla edellyttää vapautta ansiotyöstä. Myönnettyjen apurahojen määrä on muutamia vuosia lukuun ottamatta pysynyt vakaina, apurahahakemusten määrä sen sijaan on kasvanut jatkuvasti.¹¹⁵

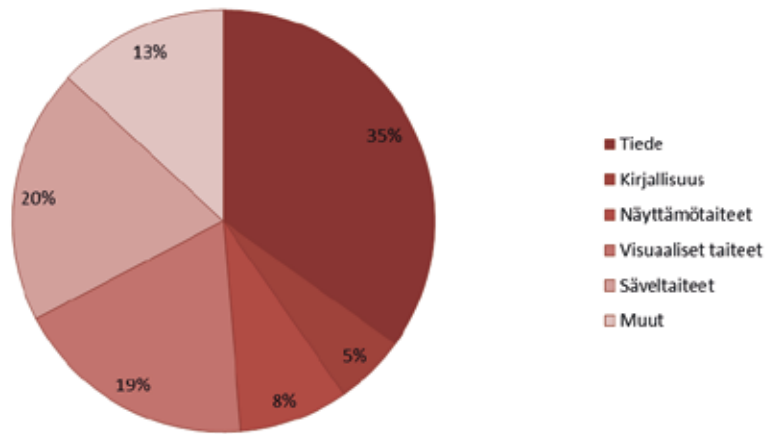
Suomen Kulttuurirahasto on 1990-luvulta lähtien kiinnittänyt huomiota omien ja maakuntarahastojensa jakamien apurahojen vaikuttavuuteen. Käytännössä ja yksinkertaistettuna tämä on tarkoittanut sitä, että entistä suurempia yksittäisiä apurahoja on myönnetty harvemmille hakijoille. Isompia apurahoja myöntämällä on haluttu varmistaa riittävä rahoitus uusille, aloittaville kulttuuritapahtumille ja turvata täysipäiväinen työskentely esimerkiksi väitöskirjaa tekeville tutkijoille. Isommat kokovuotiset ja puolivuotiset työskentelyapurahat ovat olleet tarpeen myös kuvataiteilijoille, joilla toimeentulo usein muodostuu suureksi osaksi eri apurahoista. Pohjois-Pohjanmaan rahastossa suurempien joskin harvempien apurahojen myöntämiseen on pyritty, mutta usein on viime vaiheessa tullut tarve jakaa rahoitusta useammalle hakijalle.¹¹⁶

Apurahojen vaikuttavuuden toteaminen ei ole aivan helppoa, eikä apurahan merkitystä saajalleen voi aina edes arvioida vain taloudelliselta kannalta. Esimerkiksi apurahan

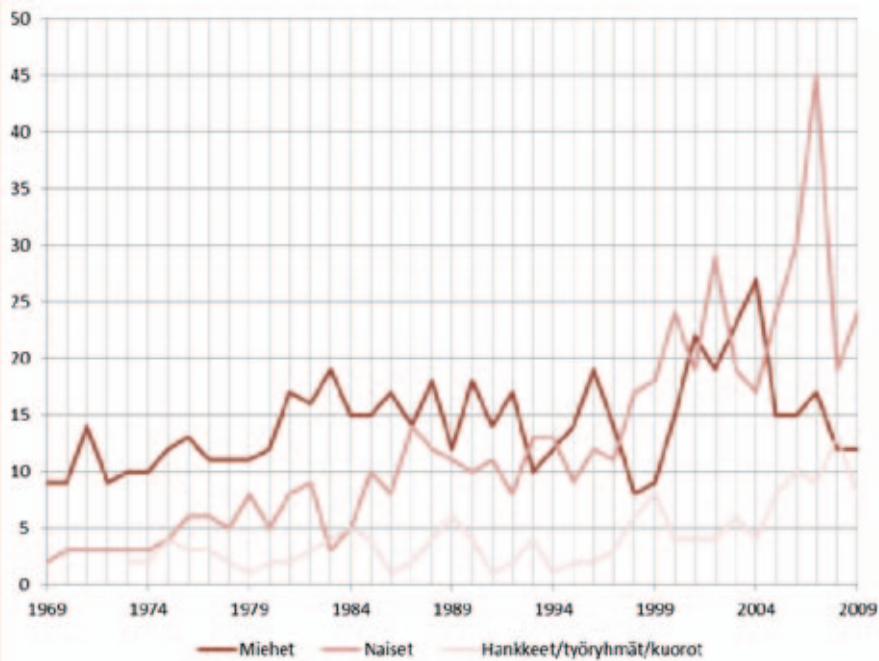

Apurahojen jakautuminen aloittain 1969-2011

Apurahojen jakautuminen 1969-2009

tuoman rohkaisun ja henkisen tuen arvioimiseksi ei ole olemassa päteviä mittareita. Pohjois-Pohjanmaan rahaston hoitokunnan puheenjohtajana 2004–2009 toimineen Liisi Huhtalan mukaan etenkin monen nuoren humanistitutkijan kohdalla apuraha on usein ollut ensimmäinen julkinen tuuppaus, ikään kuin lupa ryhtyä tutkijaksi.¹¹⁷ Sama pätee myös moneen nuoreen taiteilijaan.¹¹⁸

Apurahan koon ja vaikuttavuuden välille ei voida tietenkään laittaa yhtäsuuruusmerkkejä. Joskus verrattain pienikin apuraha on voinut olla yksittäisen taiteilijan uralle merkittävä. Oopperalaulaja Petrus Schroderuksen saama apuraha on jäänyt tästä positiivisena esimerkkinä mieleen monelle rahaston hoitokunnassa vaikuttaneelle.

Petrus Schroderukselle myönnettiin 4000 euron apuraha laulun opiskeluun vuonna 2004. Poliisina työskennelleen Schroderuksen laulajanura lähti nousukiitoon nopeasti apurahan saamisen jälkeen. Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahalla Schroderus rahoitti lauluopintojaan Wienissä keväällä 2004. Vielä saman vuoden kesällä hän voitti arvostetun Timo Mustakallio -laulukilpailun ja voittoa seurasi kiinnitys Suomen Kansallisoopperaan kaudelle 2004–2005. Apurahan käyttöä koskeneeseen selvitykseensä Schroderus kirjoittikin terveisensä Pohjois-Pohjanmaan rahaston hoitokunnalle: Ette sijoittaneet rahojanne väärään hevoseen.¹¹⁹

Oopperalaulaja Petrus Schroderus esiintyi Pohjois-Pohjanmaan rahaston vuosijuhlassa 2005. Kuva: Juha Sarkkinen/Pohjois-Pohjanmaan rahasto.

Oopperamaailman ulkopuolelta tulleen Schroderus ymmärtää hyvin niitä, jotka suhtautuvat kielteisesti taiteenlajin, tai yleensä kulttuurin tukemiseen julkisista varoista. Schroderus onkin tyytyväinen siihen, että sai apurahan nimenomaan yksityiseltä säätiöltä, jonka lahjoittajien tarkoitusta hän pitää erittäin jalona. Apurahan saamista edesauttoivat uskottavat suosittelijat ja aikaisempi kilpailumenestys. Näkyvyyttä uraansa aloittavalle oopperalaulajalle taas antoi poliisin ammatti:

*Olihan tämä minun ammatin vaihto – ja yleensäkin se että poliisi laulaa – siihen aikaan niin epätavallinen asia, ettei kukaan oikein uskonut, että joku poliisi voisi laulaa oopperaa tai klassista musiikkia. Onhan ollut kevyttä musiikkia laulavia poliiseja, mutta niissä piireissä se on vähän eri asia.*¹²⁰

Painopiste tieteistä taiteisiin

Pohjois-Pohjanmaan rahastosta on vuosina 1969–2011 jaettu yli 1300 apurahaa. Ne ovat levinneet laajalle hakijakunnalle, sillä useampien apurahojen saajia on ollut hyvin vähän. Eri tieteenalojen väitöskirjantekijät sekä kuvataiteilijat ovat joskus saaneet Pohjois-Pohjanmaan rahastosta useampia apurahoja peräkkäisinä vuosina tai pidemmällä aikavälillä. Väitöskirjatutkimus on yleensä pitkä prosessi, joka tarvitsee useampivuotisen rahoituksen. Siksi on katsottu, että tukea on voitava myöntää myös useampana vuonna peräkkäin. Useilla kuvataiteilijoilla taas tulot muodostuvat suurelta osin eri apurahoista. Pohjois-Pohjanmaan rahastossa onkin muutamia kuvataiteiden apurahansaajia, jotka ovat saaneet apurahan useampana vuosikymmenenä.¹²¹

Pohjois-Pohjanmaan rahaston alue on laaja myös maantieteellisesti. Vastakkainasettelu kaupunkien ja syrjäseutujen välillä oli suuri Pohjois-Suomen rahaston aikana, mutta ei ole täysin hävinnyt vielä 2000-luvullakaan. Pienemmillä paikkakunnilla apurahan saaminen – ja sitä ilman jääminen – huomataan edelleen.¹²²

Taivalkoskelainen taidemaalari ja kuvanveistäjä Jussi Valtakari on saanut Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahan kolme kertaa, vuosina 1995, 2000 ja 2009. Ensimmäinen apurahoista tuli näyttelyn järjestämiseen, toinen kuvataiteen opetusta antavan taidepajatoiminnan käynnistämiseen ja kolmas taiteelliseen työskentelyyn. Apurahojen kalastaminen on osa kuvataiteilijan arkista työtä ja joka vuosi on heitettävä verkot laajasti veteen. Apurahan hakeminen on toisaalta myös mahdollisuus uusien ajatusten testaamiseen. Esimerkiksi taidepajan saama apuraha vuonna 2000 teki hankkeesta uskottavan myös muiden silmissä.¹²³

Valtakarin mukaan maaseututaiteilijan ongelmana on näkymättömyys, joka on haitaksi myös apurahoja hakiessa. Maaseututaiteilijalla on melko vähän tilaisuuksia olla esil-

lä ja tulla nähdä – muualla kuin omassa lähiympäristössään. Kun asuu kauempana keskuksesta, on jollakin tavalla unohduksissa. Kaupungissa on ainakin lyhyempi matka esille tulemiseen. Maalla asumisessa on kuitenkin puolensa. Esimerkiksi työhuoneen hankkiminen ja hyvien toimintapuitteiden luominen on huikean paljon helpompaa maaseudulla asuvalle: Taivalkoskella sijaitsevan ateljeen hinnalla saisi neljän lautalattiaa Vantaalta.¹²⁴

Taiteiden merkitys alueiden vetovoimaisuudelle sekä työllisyyden ja talouden kehitykselle on tiedostettu Pohjois-Pohjanmaan rahastossa 2000-luvulla entistä paremmin. Pelkästään työpaikat eivät houkuttele ihmisiä pysymään Pohjois-Pohjanmaalla, sillä samalla kun väestön koulutustaso kasvaa, kasvaa myös kiinnostus kulttuuriin. Tasa-painoinen elämä ja yhteiskunta eivät voi pohjautua pelkästään työelämän tehokkuuden ja tuottavuuden lisäämiseen sekä jatkuvan talouskasvun tavoitteluun. Hoitokunnan puheenjohtaja, yliopistonrehtori Lauri Lajunen lausui puheessaan Pohjois-Pohjanmaan rahaston vuosijuhlassa 2001:

*Kulttuuri on hyvin voimakkaasti paikkasidonnaista. Globalisoituvassa maailmassa alueellisuus on tekijä, johon nyt kannattaa voimakkaasti panostaa. Vahva kulttuuritoiminta auttaa ihmisiä löytämään juurensa, säilyttämään identiteettinsä ja viihtymään asuinseudullaan.*¹²⁵

Tieteen ja taiteen suhde puhuttikin Pohjois-Pohjanmaan hoitokuntaa vuosituhannen vaihteessa. Koska tieteellä oli jo useita valtakunnallisia ja alueellisia rahoituslähteitä, pyrki Suomen Kulttuurirahasto keskittämään entistä enemmän tukeaan taiteille. Toisaalta myös humanistisen tutkimuksen rahoitus on Pohjois-Pohjanmaan rahaston hoitokunnassa herättänyt keskustelua ja se on haluttu turvata, sillä alan rahoitus on epävarmempi kuin muilla tieteen aloilla. Vuodesta 1999 alkaen Pohjois-Pohjanmaan rahasto on jakanut kuvataiteen erityisapurahaa, johon on saatu keskusrahaston tukea. Vuodesta 2004 tämä visuaalisten taiteiden apurahaksi kutsuttu stipendi on vastannut määrältään yhtä kokovuotista apurahaa.¹²⁷

Tieteen ja taiteen lisäksi myös kysymys eri taiteen lajien suhteesta on noussut keskustelunaiheeksi, kun monitaiteisten hankkeiden määrä on lisääntynyt. Yhä harvempi apurahansaaja sopii aikaisemmin tyypillisen tieteet, kuvataiteet, säveltaiteet, näyttämötaiteet, kirjallisuus -jaottelun salliin rajoihin. Taiteen aloista keskeisimpinä, eniten apurahoja saavina aloina ovat kuitenkin säilyneet visuaaliset taiteet sekä säveltaiteet.¹²⁸

2000-luvulla visuaalisten taiteiden apurahoissa asemiaan ovat vahvistaneet edelleen valokuvaus ja videotaide. Niiden hakemusmääriin on vaikuttanut paljon alan koulutuksen lisääntyminen ammattikorkeakouluissa. Myös hakupaine visuaalisissa taiteissa yleensä on kasvanut Pohjois-Pohjanmaan rahastossa.¹²⁹

Monitaiteiset hankkeet ovat 2000-luvulla olleet vahvoilla Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahojen jaossa. Elokuvaohjaaja Ilkka Rautio sai visuaalisten taiteiden erityisapurahan vuonna 2011. Raution elokuvallinen performanssiesitys Kutsu oli osa vuosijuhlan ohjelmaa. Kuva: Juha Nyman/Pohjois-Pohjanmaan rahasto.

Säveltaiteiden apurahoissa musiikin eri muodot on pyritty huomioimaan tasapuolisesti. Pohjois-Pohjanmaan rahastossa on myös säveltaiteiden alalla haluttu tukea erityisesti nuoria hakijoita ja nuorille suunnattuja hankkeita. Fermaatti-nuorisokuoro Kalajoelta sai apurahan vuonna 2004. Oululainen kitaristi Alekski Ranta kuului vuoden 2002 apurahansaajiin. Kuvat: Timo Talus (Fermaatti) ja Juha Sarkkinen (Aleksi Ranta)/Pohjois-Pohjanmaan rahasto.

Pohjois-Pohjanmaan rahaston 40-vuotistaivalta juhlistettiin helmikuussa 2009 visuaalisten taiteiden apurahansaajien näyttelyllä. Oulun kaupunginkirjastossa toteutettu näyttely järjestettiin yhteistyössä Oulun taidemuseon kanssa. Vuosina 1969–2008 visuaalisten taiteiden apurahoja oli saanut kaikkiaan 180 henkilöä, joiden joukosta näyttelyyn poimittiin taiteilijoita ja teoksia, jotka edustivat laajasti rahaston 40-vuotista historiaa, maakunnan laajaa aluetta sekä kuvataiteiden laajenemista visuaalisiksi taiteiksi. Näyttelyn yhteydessä järjestettiin myös teemaan liittyvä seminaari taiteen tutkimisesta.¹³⁰

Pohjois-Pohjanmaa on soiva maakunta ja säveltaiteisiin kohdistunut hakupaine on ollut perinteisesti kova. Säveltaiteisiin haetaan paljon apurahoja koko valtakunnan tasolla niin keskusrahastosta kuin muistakin maakuntarahastoista. Säveltaiteiden apurahoissa on pyritty ottamaan huomioon tasapuolisesti musiikin eri tyyliuunnat. Klassisen musiikin osuus oli aiemmin korostunut, mutta sittemmin säveltaiteiden eri suuntaukset, kuten maailmanmusiikin eri muodot, ovat nousseet aikaisempaa enemmän keskiöön.

¹³¹ Säveltaiteissa apurahoja on myönnetty paljon soitinhankintoihin, opintomatkoihin ja kouluttautumiseen. Säveltaiteita on omien apurahojen lisäksi tuettu myös keskusrahaston Maakunnalliset soittimet -hankkeen kautta.¹³²

Pohjois-Pohjanmaan rahaston tunnetuimpia yksittäisiä säveltaiteiden apurahansaajia lienee Mieskuoro Huutajat, jolle rahasto vuonna 1998 myönsi 15 000 markkaa kansainväliseen toimintaan. Seuraavana vuonna elokuvaohjaaja ja entinen Huutajien jäsen Mika Ronkainen sai yhdessä tuottaja Kimmo Paanasen ja kuvaaja Vesa Taipaleenmäen kanssa Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahan Mieskuoro huutajista kertovaan elokuvaan.¹³³ Elokuva Huutajat – Screaming Men valmistui vuonna 2003. Siitä tuli yksi tuohon saakka levitetyimmistä suomalaisista dokumenttielokuvista ja sitä esitettiin muun muassa arvostetuilla Sundancen elokuvafestivaaleilla Yhdysvalloissa.¹³⁴

Kirjallisuuden alalla apurahoja on edelleen haettu vähän eikä myönnettyjen apurahojenkaan määrä siksi ole kasvanut. Kirjallisuuden emeritaprofessori Liisi Huhtala arvioi, että kirjallisuus yleensä ottaen on menettänyt painoarvoaan koko kulttuurin saralla varsinkin visuaalisille taiteille. Vielä vuosituhatvuotisen vaihteessa kirjallisuuden alalla elettiin alamaissa, eikä sittemmin syttynyt kirjallisuus- ja lukemisbuumi ole vielä tullut näkyviin apurahahakemuksissa. Pohjois-Pohjanmaan rahaston käsittelemät kirjallisuuden alan hakemuksetkaan eivät välttämättä ole olleet tasoltaan parhaimmasta päästä. Kun apurahoja ei alalle ole myönnetty, on syntynyt itseään ruokkiva kierre, kun kirjailijat eivät enää ole hakeneet Pohjois-Pohjanmaan rahastolta.¹³⁵

Tanssitaide, joka tuli apurahakohteeksi uutena alana 1980-luvulla, on sen sijaan vahvistanut asemiaan Pohjois-Pohjanmaan rahastossa. Alan koulutus esimerkiksi ammattikorkeakoulussa sekä lisääntynyt harrastuneisuus on kasvattanut kiinnostusta alaan 1990- ja 2000-luvuilla. Tanssin apurahoja Pohjois-Pohjanmaan rahastosta on myönnetty muun muassa erilaisten tanssitapahtumien ja -näytösten järjestämiseen sekä alan opintoihin.

Oululainen tanssitaiteilija Pirjo Ylä-Maunula esiintyi Pohjois-Pohjanmaan rahaston vuosijuhlassa 2005, jossa hän myös vastaanotti apurahan 25-vuotistaiteilijajuhlateoksen valmistamiseen.

Kuva: Juha Sarkkinen/Pohjois-Pohjanmaan rahasto.

Vuonna 2011 Pohjois-Pohjanmaan rahasto tuki Oulun musiikkijuhlasäätiön ja Jojo Oulun tanssikeskuksen yhteistuotantona toteutettavaa, mittavaa Pyörteitä-balettia.¹³⁶

Apurahoja lastenkulttuuriin, nuorille ja uusiin avauksiin

Pohjois-Pohjanmaan rahaston kannalta tärkeäksi uudeksi linjaukseksi on tullut entistä suurempi panostaminen nuoriin lahjakkuuksiin sekä lasten kulttuuritoimintaan. Keskusrahasto on ollut tässä suunnannäyttäjänä, mutta lasten ja nuorten tukeminen on Pohjois-Pohjanmaalla koettu tärkeäksi jo siksikin, että alle 25-vuotiaita on rahaston toimialueella enemmän kuin Suomessa keskimäärin. Pohjois-Pohjanmaa on nuorten maakunta.¹³⁷ Iästä ei kuitenkaan ole haluttu tehdä määräävintä kriteeriä apurahan saajia valittaessa. Pohjois-Pohjanmaan rahaston hoitokunnan jäsenen, Riitta Mäkelän mukaan:

*Vaikka tällä alueella olisikin paljon ansioituneita vakavanhaväinämöisiä, niin kyllä tukea tarvitsevat ennen kaikkea nuoret. Mutta ei apurahan saaminen poissuljettua ole vanhemmiltakaan taiteilijoilta, myös sitä tukea annetaan – voihan taiteilija alkaa kukoistaa myöhemmällä iälläkin.*¹³⁸

Taiteen apurahojen jakamisessa yhtenä keskeisenä kysymyksenä on ollut miten tunnistaa uuden ja lupaavan ja miten siihen tulisi panostaa. Nuorten taiteilijoiden tukemiseksi Pohjois-Pohjanmaan rahastosta on koettu tarpeelliseksi jakaa myös niin sanottua riskirahoitusta vasta aloitteleville, melko tuntemattomille, mutta lupaaville taiteentekijöille. Hoitokunnan keskuudessa on joskus jopa väläytetty ajatusta tieteen ja taiteen starttirahastosta aloitteleville tekijöille ja uusille aloille.¹³⁹

Useammin hakijalta on kuitenkin odotettu jonkinlaisia näyttöjä osaamisesta alallaan. Varsinkin tieteen puolella, väitöskirjan tekijöille myönnettyissä apurahoissa on haluttu näin varmistaa, että väitös myös valmistuu. Joskus apurahapäätöksissä on kuitenkin asetettu työn aihe tutkijan edelle. Jos esimerkiksi tutkimusaihe on ollut Pohjois-Pohjanmaan kannalta erityisen merkittävä, on tukea annettu myös uransa alkuvaiheessa oleville tutkijoille.¹⁴⁰

Yhtenä huomattavana kehityspiirteinä Pohjois-Pohjanmaan rahastossa on ollut myös naisten määrän kasvu apurahojen hakijoina ja saajina. Erityisesti vuosi 2007 oli naisten haku, ja myös nuoret olivat hyvin edustettuina. Vuosi oli Pohjois-Pohjanmaan rahastolle ennätysellinen myös apurahojen määrässä, sillä rahasto jakoi tuolloin peräti 71 apurahaa, kokonaissummaltaan 391 000 euroa. Hakijoista naisia oli 58 % ja apurahan saajista heitä oli peräti 75 %. Hakijoista yli puolet oli iältään 25–35 -vuotiaita ja yli puolella kotipaikka oli Oulu. Syntyisin oululaisia hakijoista oli kuitenkin vain neljännes.¹⁴¹

Lastenkulttuuriin Pohjois-Pohjanmaan rahastossa on ryhdytty panostamaan enemmän keskusrahaston myötävaikutuksella. Vuonna 1999 Suomen Kulttuurirahasto täytti 60 vuotta, ja juhlavuotensa kunniaksi se myönsi kullekin maakuntarahastolleen 100 000 markkaa käytettäväksi koululaisten kulttuuritoimintaan. Suomen Kulttuurirahaston perustamiskeräyksen suorittivat aikoinaan koululaiset eri puolilta maata opettajiensa johdolla, ja tätä työtä SKR halusi kunnioittaa muistamalla juhlavuotenaan erityisesti koululaisia.¹⁴²

Pohjois-Pohjanmaan rahastosta lastenkulttuurille myönnettiin vuonna 1999 yhteensä 12 apurahaa erilaisiin käyttötarkoituksiin ja eri puolille maakuntaa, muun muassa kuvataideprojekteihin Muhoksella ja Oulussa, näyttämötaiteen kurssiin Nivalassa sekä koululaiskonserttien järjestämiseen Haapavedellä. Lastenkulttuuri on sittemmin pysynyt hyvin edustettuna Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahoissa, mutta entisestään lasten ja nuorten kulttuurin näkyvyyttä kasvatti Suomen Kulttuurirahaston vuonna 2008 käynnistämä Myrsky-hanke.¹⁴³

Lastenkulttuurin tukeminen nousi esille Suomen Kulttuurirahaston 60-vuotisjuhlan myötä vuonna 1999. Lapsiin ja nuoriin kohdistuva kulttuurityö on sittemmin säilynyt Pohjois-Pohjanmaan rahastossa erityishuomion kohteena. Apurahoja on myönnetty muun muassa erilaisiin kulttuurihankkeisiin peruskouluissa. Vuonna 2004 järjestetyn kulttuurikasvatusseminaarin yhteydessä esittäytyi Oulun Nuoriso- ja Kulttuurikeskuksen vauvasanataideprojekti. Kuvat: Juha Sarkkinen (peruskoululaiset) ja Kristiina Havas (vauvojen runopiiri)/Pohjois-Pohjanmaan rahasto.

Pohjois-Pohjanmaalla Myrsky-rahoitusta sai kolme toimijaa. Ensimmäiset Myrsky-osahankkeet käynnistyivät alkuvuodesta 2008. Oulun Hyvän mielen talolle myönnettiin ensimmäisten Myrsky-osahankkeiden joukossa 35 000 euroa voimaannuttavien poikki-taiteellisten tapahtumien järjestämiseen. Kempeleessä Sytytyslanka-hankkeen toiminta jakaantui viiteen taiteenlajiin: valokuvaukseen, tanssiin, draamaan, keramiikkaan ja mediataiteeseen. Utajärvellä toteutettu Virta taas halusi tukea nuorten hyvinvointia taiteen ja käsillä tekemisen kautta. Rahoitusta hankkeisiin tuli Kempeleelle 28 000 euroa ja Utajärvellä 69 000 euroa. Utajärvellä Virta-hanke oli mittava, koska sen kohderyhmään kuuluivat kaikki alueen yläkoulu- ja lukioikäiset nuoret.¹⁴⁴

Uutena suuntauksena Pohjois-Pohjanmaan rahastossa on ollut myös apurahojen jakautuminen entistä suuremmissa määrin projekteille, tapahtumille ja työryhmille yksittäisten henkilöiden sijaan. Suurempien ja monivuotisten hankkeiden rahoitusta halutaan tulevaisuudessa lisätä entisestään. Tavoitteena on näin luoda maakuntaan uutta kulttuurielämää ja vuotuistapahtumia, jotka tulevaisuudessa tulevat toimeen omillaan.¹⁴⁵

Elokuussa 2010 järjestetty Juhlattelta-tapahtuma loi perustaa Oulun kulttuuritoimijoiden yhteistyölle. Pohjois-Pohjanmaan rahasto tuki hanketta 15 000 eurolla. Tapahtuma sai jatkoa seuraavana vuonna Oulun juhlatuokkien muodossa.

Kuvat: Yksinäisten illat/Riku Miettunen, Telta tulussa/Matias Partanen.

Tähän mennessä rahoitetut suuremmat hankkeet sekä kulttuuritapahtumat ovat olleet hyvin konkreettista ja näkyvää kulttuurityötä. Laajoille osallistujajoukoille tai yleisöille tarkoitettujen hankkeiden kautta myös Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahojen hyöty on välillisesti levinnyt yhä useammille.

Uutta kulttuurielämää luoviin avauksiin on kuulunut muun muassa vuonna 2010 apurahan saanut ja samana vuonna toteutettu Juhlateltha-tapahtuma Oulun Lammassaassa. Mittavan hankkeen tarkoituksena oli luoda Ouluun perusta Helsingin juhaviikkojen kaltaiselle vuotuistapahtumalle. Juhlateltha-hanke tarjosi esiintymisareenan monille pienille toimijoille. Elokuussa kaksi ja puoli viikkoa kestäneen tapahtuman ohjelmaan kuului muun muassa musiikkia metallista reggaeen, sanatonta teatteria, tarinaniskentää ja sirkusta. Tapahtuma keräsi yhteen yli 800 esiintyjää ja yli 6000 hengen yleisön.¹⁴⁶

Tapahtuman tavoitteena oli edistää Oulun kulttuuritoimijoiden ja eri tapahtumajärjestäjien yhteistyötä ja verkostoitumista tulevien kulttuuritapahtumien tuottamista varten. Tämä onnistui hyvin, sillä ensimmäinen Oulun juhaviikot -nimellä kulkenut monitaidefestivaali järjestettiin jo elokuussa 2011.¹⁴⁷

Vuoden 2011 jaossa uudeksi alaksi Pohjois-Pohjanmaan rahastossa nousi vaatesuunnittelu, kun oululaissyntyinen Emilia Hernesniemi sai 11 000 euron apurahan naistenvaatemalliston suunnitteluun. Hernesniemi suunnittelee ystävänsä Hanna Riiheläisen kanssa R/H-merkkiä, joka syntyi vuonna 2010 naisten yhteisen taiteen maisterin opinnäytetyön pohjalta. Pohjois-Pohjanmaan rahaston apuraha antoi Hernesniemelle ennen kaikkea tilaisuuden esitellä enemmän taiteellista osaamistaan. Apurahan puitteissa on mahdollista kokeilla ja näyttää sellaista suunnittelutyötä, joka ei välttämättä mene tuotantoon, mutta joka vahvistaa R/H-brändin identiteettiä ja visuaalista maailmaa.¹⁴⁸

Helsingissä asuvalle ja työskentelevälle Emilia Hernesniemelle oululaiset ja pohjoispohjanmaalaiset juuret ovat tärkeitä. Siksi hän pitääkin erityisen hienona sitä, että sai ensimmäisen apurahansa juuri Pohjois-Pohjanmaan rahastolta. Kotiseutu on tärkeä myös suunnittelijan työssä yhtenä inspiraation lähteenä sekä voimavarana. Pohjoinen on läsnä esimerkiksi Hernesniemen suunnitteleminen vaatteiden ja asusteiden materiaalivalinnoissa – poronahka yhtenä esimerkkinä. Kotiseudun tärkeydestä huolimatta R/H-merkki on vahvasti kansainvälinen: sen vaatteita myydään muun muassa Kööpenhaminassa, Berliinissä, Wienissä, Lontoossa ja New Yorkissa. Pohjois-Pohjanmaan rahaston tukea saanut mallisto esiteltiin New Yorkin muotiviikoilla helmikuussa 2012.¹⁴⁹

Vaatesuunnittelu nousi esille uutena alana vuoden 2011 apurahanjaossa. Suunnittelija Emilia Hernesniemelle kotiseutu on tärkeä voimavara. Mustavalkoinen kangaskuosi Leaves on saanut inspiraationsa oululaisen Ainolan puiston syysmaisemista. Kuva on Hernesniemen R/H-merkin syksyn 2011 mallistosta. Kuva: R/H-Label.

Vaatesuunnittelun ja muodin alalla ei toistaiseksi ole omaa apurahoja myöntävää säätiötä eikä tukikanavien löytäminen ole siksi helppoa. Niiden etsimistä vaikeuttaa myös se, ettei alan paikka taiteiden joukossa ole täysin vakiintunut. Joskus muotisuunnittelu rinnastetaan tuotemuotoiluun, joskus taas enemmän nykytaiteeseen. Esimerkiksi valokuvaajilla ja teollisilla muotoilijoilla, joilla on omat rahoituslähteensä, on tämän suhteen helpompaa. Hernesniemen mielestä muotia kannattaa kuitenkin tukea, koska se voi myöhemmin tukea itse itseään – luoda myös uusia työpaikkoja.¹⁵⁰

Hakemuksen laatu ratkaisee

Apurahojen yleiset myöntämisperusteet ovat pysyneet jokseenkin samanlaisina läpi Pohjois-Pohjanmaan rahaston toiminnan. Etusijalla ovat pohjoispohjanmaalaiset hakijat, ja rahoitettavalla hankkeella tai työllä on oltava liittymäkohta maakuntaan.¹⁵¹ Apurahan saaminen on kuitenkin viimekädessä kiinni hakemuksen laadusta.

Kun rahoitettavien alojen kirjo on laaja, ei laadun arvioiminen ole helppoa. Tieteen apurahahakemusten laatu on helpommin arvioitavissa, sillä tiede usein katsotaan perusolemukseltaan mitattavissa olevaksi. Taiteissa hakemusten laittaminen keskenään paremmuusjärjestykseen on vaikeampaa. Myös hakijoille apurahan saaminen tai saamatta jääminen on ollut tieteiden puolella helpompi ymmärtää. Taiteen apurahapäätöksistä on tullut jonkin verran palautetta myös hakijakunnalta, tieteissä ei ollenkaan. Pohjois-Pohjanmaan rahaston hoitokunnan puheenjohtajana 1996–2004 toimineen Lauri Lajusen mukaan:

Tieteen puolella en muista yhtään sellaista, että olisi kovasti tyytymättömiä olleet ne jotka ei saaneet apurahaa. Tiedettä on helpompi arvioida. Taiteissa mielipiteet tulevat voimakkaammin esiin. Se ei ole niin eksaktia.

Taiteen puolella asiantuntijoidenkin mielipiteet saattoivat mennä hyvin paljon ristiin. Meillä hoitokunnassa oli kuitenkin vahva taiteen tuntemus. Taiteen apurahoista jouduttiin silti käymään paljon enemmän keskustelua ja siinä jouduttiin huomioimaan paljon enemmän erilaisia näkökulmia.¹⁵²

Eri tieteenalojen apurahahakemuksissa joukosta erottuvat vasta-alkajat, joiden hakemuksissa saattaa olla vielä hapuilua. Alallaan kouliintuneet osaavat tehdä hyviä hakemuksia rutiinilla. Korkeakouluissa apurahahakemusten tekemiseen saa myös apua ja koulutusta, ja erityisesti kirjallisen ulosannin merkitys korostuu.¹⁵³ Taiteen puolella hakemusten taso on ollut kirjavampi ja osa taiteen hakemuksista on ollut jatkuvasti ”bohemisti vajavaisia”.¹⁵⁴

Hyvän hakemuksen kriteerejä joutuvat pohtimaan myös apurahanhakijat. Vuoden 2011 apurahansaajiin kuului kasvatustieteen maisteri Jaana Pesonen, joka valmistelee

väitöskirjaa aiheesta monikulttuurisuus lasten kuvakirjoissa. Lastenkirjallisuudella on kasvatuksessa suuri merkitys, mutta kasvatustieteessä tutkimuskohde on uusi ja hieman epätyypillinenkin. Pesonen tuntee itsensä onnekaaksi saatuaan rahoitusta melko marginaaliselle aiheelle. Vuonna 2010 hän työsti väitöstutkimustaan Suomen Akatemian rahoituksella. Pohjois-Pohjanmaan rahaston apuraha tuli sopivaan saumaan kun edellinen rahoituskausi oli juuri päättymässä.¹⁵⁵

Apurahahakemuksissa tutkija joutuu kerta toisensa jälkeen perustelemaan tutkimuksensa mielekkyyttä ja sitä, miksi sitä pitäisi tehdä. Apurahojenhakemisen Jaana Pesonen on hyväksynyt osaksi tutkijan työtä, vaikka se viekin aikaa varsinaisen tutkimusaiheen työstämiseltä. Hyvän hakemuksen tekeminen vaatii ennen kaikkea paljon opettelua ja apurahan saamista voikin pitää lähes työvoittona. Yliopistolla hakuprosessissa auttavat tutkijakollegat, joilta saa neuvoja hakemiseen.¹⁵⁶

Pesoselle hakemusten tekemisestä on ollut hyötyä myös itse tutkimusaiheen työstämisessä, kun omasta aiheesta tulee aina uudelleen löytää yhtymäkohtia ajankohtaiseen keskusteluun, ja siihen mitä esimerkiksi koulumaailmassa on meneillään. Pesonen uskoo apurahan saamisen kannalta olevan tärkeää, että oman aiheensa pystyy perustelemaan uskottavasti ja sen pystyy liittämään suomalaisen ja kansainvälisenkin tutkimuksen kenttään. Vaikka väitöskirjan valmistuminen vaatii vielä aikaa ja työtä, tähänastiset tutkimustulokset ovat jo hyödynnettävissä Pesosen omassa opetustyössä Oulun yliopistossa, jossa hän opettaa monikulttuurisuuskasvatusta. Tutkimustuloksia voi hyödyntää väitöskirjan valmistuttua kouluissa ja tarhoissa, mutta Pesosen tavoitteena on viedä eteenpäin myös alan teoriaa.¹⁵⁷

Taidehankinnoissa taidekasvatuksellinen näkökulma

1970-luvulla aloitetut taidehankinnat ovat muodostaneet perustan Pohjois-Pohjanmaan rahaston omalle kulttuuritoiminnalle. 1990-luvun lopulla taidehankintatoimintaa ryhdyttiin kehittämään ja viemään uuteen suuntaan.¹⁵⁸

Vuonna 1998 päätettiin kaikki aiemmin kuntiin sijoitettuina olleet teokset lahjoittaa sijoituskohteisiinsa. Päätöksen taustalla oli huolenpitovelvoitteiden selkiyttäminen, kun teosten vakuuttaminen ja muut velvoitteet siirtyivät lahjoituksen myötä vastaanottajille. Rahastolla ei ollut missään vaiheessa varsinaisesti tarkoitus kerätä omaa taidekokoelmaa. Vastaisuudessa päätettiin vuosittain hankittava taideteos lahjoittaa aina siihen kuntaan, jossa rahaston vuosijuhla pidettiin.¹⁵⁹

Taidehankinnat ovat usein lähteneet teoksen vastaanottavan kunnan tarpeista, ja monesti jostakin tietystä tilasta, jota on haluttu elävöittää taiteella. Päätöksenteossa on ollut taideostotoimikunnan lisäksi aina kunnan edustaja ja usein myös sen tilan suunnitellut

*Minna Kangasmaan teos Aerial koristaa Limingan lukion sisääntuloaulaa.
Kuva: Jari Peltomäki/Pohjois-Pohjanmaan rahasto.*

arkkitehti, johon taideteos on sijoitettu. Tilaksi on valittu aina jokin sellainen paikka, jossa mahdollisimman moni kuntalainen näkee taideteoksen. Vasta sijoituspaikan valinnan jälkeen on alettu etsimään taiteilijaa. Lähtökohtana on aina ollut, että joko taiteilija tai hänen taiteensa sisältö jollakin tavalla liittyisi lahjoituksen vastaanottavaan kuntaan. Esimerkkinä voidaan mainita Minna Kangasmaan teos Aerial, jonka Pohjois-Pohjanmaan rahasto lahjoitti vuonna 2009 Limingan kunnalle sijoitettavaksi lukion sisääntulo-aulaan. Liminkaan teosta sitoo sen lintuteema, sillä Liminka ja erityisesti Liminganlahti on tunnettu tärkeänä lintu- ja luontoalueena.¹⁶⁰

Taiteen hankinnassa ja sijoittelussa on otettu etenkin 1990-luvun lopulta alkaen huomioon myös taidekasvatuksellinen näkökulma. Taidehankintatoimikunta on esittänyt hankittavaksi mahdollisimman monenlaista taidetta, jota on sijoitettu paikkoihin, missä se on mahdollisimman monien tavoitettavissa. Esimerkki tällaisesta monien ulottuvilla olevasta, ehkä epätyypillisestäkin taiteen sijoituspaikasta on Haukiputaan uimahalli Vesi-Jatuli, jonne Pohjois-Pohjanmaan rahasto vuonna 2004 lahjoitti Antti Hinkulan ja Teemu Suvialan moniosaisen akryylimaalauksen Veden eliöitä ja elämää.¹⁶¹

Rahaston tekemissä taidehankinnoissa on myös yhdistetty perinteitä uuteen tekniikkaan. Vuonna 2006 Pohjois-Pohjanmaan rahasto lahjoitti Kärämäen kunnalle taiteilija Johanna Vuorisen suunnitteleman valoryijyn, jossa yhdistyvät perinteiselle ryijylle luonteenomainen nukka ja uusinta tekniikkaa edustaneet valokuidut. Frosteruksen koulun pääaulaan sijoitetun Kehä II:n on sanottu tuovan mieleen valon ja pimeyden vuoropuhelun pohjoisen luonnossa – ehkä myös tähtitaivaan ja avaruudelliset mielikuvat.¹⁶²

Perinteisten maalausten ja veistosten lisäksi rahasto on hankkinut myös esimerkiksi taiteilija Leena Kelan performanssiesityksen Täällä, tuolla, toisaalla. Esitys ja sen DVD-tallenne lahjoitettiin Kuusamon kaupungille ja sen kouluille Pohjois-Pohjanmaan rahaston vuosijuhlissa 2007. Kuusamosta kotoisin oleva Kela pohti esityksessään paikallisuutta, identiteettiä ja juuria poissaolon kautta:

*Oma tämänhetkinen kuusamolaisuuteni muodostuu poissaolon kautta. Kun en enää asu täällä, vanhasta kotikaupungista tuleekin paikka tuolla. Itse tunnen olevani toisaalla, poissa. Tunnen kaipuuta johonkin, missä en juuri sillä hetkellä ole. Pakoa tästä hetkestä. Nostalgian värittämiä muistoja.*¹⁶³

Uutta taidetta edusti myös Antti Tenetzin multimediateos Kihinä, jonka rahasto lahjoitti Oulun kaupungille vuonna 2010. Kihinä on interaktiivinen elokuva nuorena olemisesta ja elämisestä Oulussa – elokuva merkityksellisistä paikoista ja niihin liittyvistä tarinoista eri sukupolvien kertomana.¹⁶⁴

Taidehankinnoissa, kuten taiteen apurahoissakin, on painotettu nuoria tekijöitä. Pohjois-Pohjanmaa on ollut järjestämässä myös kahta nuorille taiteilijoille suunnattua kut-

Oulun yliopiston 50-vuotisjuhlamitali Piirilevy paljastettiin Pohjois-Pohjanmaan rahaston vuosijuhlissa 2008. Kuvassa mitalin suunnitellut kuvanveistäjä Jani Rättyä (vasemmalla) ja Oulun yliopiston rehtori Lauri Lajunen.

Kuva: Juha Sarkkinen/Pohjois-Pohjanmaan rahasto.

sukilpailua. Vuonna 2005 järjestettiin Oulun kaupungin 400-vuotisjuhlan kunniaksi suunnittelukilpailu kaupungin juhlamitalia varten. Sen voitti Tuija Heikura (s. 1971) työllään Kehitys kantaa kauas. Vuonna 2008 pidettiin vastaava kilpailu Oulun yliopiston 50-vuotismitalin suunnittelemiseksi. Tässä kilpailussa ensimmäiselle sijalle nousi Jani Rättyä (s. 1973) teoksellaan Piirilevy. Mitalit on lahjoitettu Oulun yliopistolle ja Oulun kaupungille.¹⁶⁵

Taidehankintojen merkitys tukimuotona on pienentynyt vuosien mittaan, sillä ainakin kokovuotiset apurahat ovat ajaneet ohi taidehankintoihin käytettävien summien. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että taideostojen merkitys sinänsä olisi pienentynyt, sillä ne tuovat näkyvyyttä rahastolle ja taiteilijalle. Taidehankintojen paljastaminen on rahaston puheenjohtajana toimineen Liisi Huhtalan mukaan aina ollut suurta juhlaa, ”konkreettista taidetyötä alueen hyväksi”.¹⁶⁶

Sanoista teoiksi

– Pohjois-Pohjanmaan rahaston oma kulttuuritoiminta

Apurahat ovat olleet Pohjois-Pohjanmaan rahastolle aina se pääasiallinen kanava, jolla rahasto on vaikuttanut alueensa kulttuurin kenttään. 1990-luvun lopulla rahaston hoitokunnassa heräsi halu kehittää toimintaansa ja vaikuttaa alueen kulttuurielämään muutenkin kuin apurahoja jakamalla. Tuolloin hoitokunnan kesken alettiin todenteolla pohtia, mitä muuta rahasto voisi apurahatoimintansa ohella tehdä alueensa kulttuurin hyväksi. Oman kulttuuritoiminnan kehittämisestä tehtiin myös tietoinen päätös. Hoitokunnan puheenjohtajana vuosina 1996–2004 toiminut Lauri Lajunen kehuu tuolloin toiminutta hoitokuntaa tässä suhteessa idearikkaaksi:

Mä olen hirveän mielissäni että me erotuttiin ja löydettiin hyvin paljon omaleimaisia toimintoja joilla me ihan aidosti pystyttiin toisaalta tuomaan esille, toisaalta edistämään Pohjois-Pohjanmaan alueen kulttuuria.¹⁶⁷

Hoitokunnan keskustelussa syntyneistä ideoista seulottiin toteutettavaksi Kulttuuribarometri-hanke, kun Pohjois-Pohjanmaan rahaston hoitokunta päätti kokouksessaan 21.2.2001 olla aloitteentekijänä maakunnallisen kulttuuribarometrin työstämisessä. Tavoitteena oli saada aikaan työkalu, johon voitaisiin nojata maakunnallisen kulttuuri-profilin työstämisessä.¹⁶⁸ Kulttuuribarometri oli rahaston ensimmäinen suurempi oma hanke – se näytti suuntaa tulevalle.

Kulttuuribarometri-hanke käynnistyi tammikuussa 2002 ja selvitys maakunnan kulttuuritoiminnasta valmistui FM Mia Rantajärven laatimana vuoden 2003 alussa. Tutkimuksen pääotsikko, Juhlapuheista käytäntöön, oli tulkittavissa myös kehotukseksi ja käskyksi kulttuuriasioista vastanneille päättäjille. Kulttuuribarometri osoitti, että Pohjois-Pohjanmaalla oli runsaasti kulttuuriosaamista, kulttuuria arvostettiin ja sen merkityksen uskottiin tulevaisuudessa kasvavan entisestään. Kulttuurilla todettiin olevan myös työllistävää ja taloudellista merkitystä. Etenkin usko kulttuurimatkailun mahdollisuuksiin oli vahva. Sen sijaan kulttuuribarometri ei jakanut kiitosta Pohjois-Pohjanmaan kuntien kulttuuripoliittiselle keskustelulle tai päätöksenteolle, sillä kulttuurin arvostus ei välittänyt käytännön toimiksi saakka. Isoja ongelmakohtia olivat muun muassa kulttuuritoimintaan varatun rahoituksen niukkuus ja henkilöstövoimavarojen vähyys. Myös kuntien asukkaiden kynnys osallistua kulttuuritapahtumiin oli muodostunut korkeaksi, vaikka kiinnostusta niihin olisikin tulosten mukaan ollut.¹⁶⁹

Kulttuuribarometri-hankeeseen liittyi myös kolmen laajan seminaarin sarja, joka toteutettiin vuosina 2002–2004 yhteistyössä Oulun yliopiston kanssa. Hankkeen aloitusseminaari, jonka aiheena oli kulttuuritulevaisuus, pidettiin syksyllä 2002. Tilaisuuteen oli

kutsuttu kuntien ja maakunnan kulttuuriasioista vastaavia virkamiehiä sekä luottamushenkilöitä. Yksi seminaarissa esille nousseita kysymyksiä oli kulttuurin rahoituspohja. Lauri Lajunen nosti aiheen esille seminaarin avauspuheessaan:

*Suomi on kuitenkin sivistysmaa ja kuuluu maailman rikkaimpien valtioiden joukkoon. On arvovalinnoista kiinni, miten rahamme käytämme. Siten tuntuu oudolta, että valtion kulttuurimäärärahat riippuvat kansalaisten veikkaus- ja lottoamisinnosta.*¹⁷⁰

Kulttuuritulevaisuus-seminaarin keskeinen sanoma oli, että Pohjois-Pohjanmaan kulttuuri tulisi olemaan tulevaisuudessa monipuolinen yhdistelmä uutta ja vanhaa. Perinteet nähtiin tärkeänä voimavarana, mutta kansainvälistyminen sekä kehitys muun muassa teknologian saralla toisivat siihen väistämättä uutta ulottuvuutta. Kasvavien kansainvälisten yhteyksien myötä myös alueen kulttuurielämä oli muuttumassa monikulttuurisemmaksi. Maakunnallista kulttuuria voitaisiin edistää esimerkiksi alueellista yhteistyötä lisäämällä sekä ottamalla esimerkkiä teknologiasektorilta.¹⁷¹

Seuraavana vuonna järjestetyn kulttuuriyrittäjyys-seminaarin tarkoituksena oli tarjota tietoa kulttuuriyrittäjyydestä ja luoda uskoa yrittämisen mahdollisuuksiin. Tapahtuman käytännön järjestelyistä vastasi Oulun yliopiston taideaineiden ja antropologian laitos Suomen Kulttuurirahastolta saamallaan tuella. Tilaisuus kokosi yhteen noin 80 kulttuurialan toimijaa, taiteilijoita, käsityöläisiä, yhdistyksien ja kuntien kulttuuritoimen edustajia sekä kulttuurialan opettajia ja opiskelijoita. Seminaarissa pohdittiin miten yhdistää kulttuuri ja yrittäjyys, luovuus ja markkinointi. Eri alustajien johdolla tarkasteltiin kulttuuriyrittäjyyden muotoja, rahoituskysymyksiä, markkinointia ja tuotteistamista.¹⁷²

Kulttuurin myönteisiä vaikutuksia kunnan maineelle ja vetovoimaisuudelle olivat tilaisuuksissa esittelemässä Haapavesi Folk sekä Yli-Iin Kierikkikeskus, jotka kumpikin olivat saaneet Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahan, Kierikkikeskus vuonna 1998 ja Haapavesi Folk vuonna 2001. Molemmat hankkeet olivat onnistuneet laajentamaan toimintaansa jatkuvasti: Haapavedelle oli perustettu kansanmusiikin koulutuskeskus ja Kierikkiin oli suunnitteilla majoituspalveluja sekä muinainen kalastajakylä.¹⁷³

Kulttuuriväkeä provosoimaan oli kutsuttu myös yritysmaailman edustajia. Seminaarissa ilmeni, että vuoropuhelu rahan ja kulttuurin välillä olisi vaatinut yhteistä kieltä ja yhteisymmärrystä käsitteistä. Kriittisissä puheenvuoroissa oltiin huolestuneita siitä, että kulttuuriyrittäjyys määriteltiin usein yksipuolisesti liike-elämän ehdoilla. Taiteellisen toiminnan erityisluonne ja itseisarvo oli vaarassa unohtua.¹⁷⁴

Lauri Lajusen mukaan kulttuuriyrittäjyys sai kulttuurin tekijöiltä kaksijakoisen vastaanoton. Osa piti asian esilletuomista hienona, osa piti taiteilijana toimimisen ja yrittäjyyden yhdistämistä ainakin vaikeana, jos ei mahdottomana. Kulttuuriyrittäjyyden synnyttämistä ei yritetty esittääkään ongelmattomana. Yrittäminen on kasvu- ja kysyn-

täorientoitunutta toimintaa, jonka elinehtona on tuotteen tai palvelun monistettavuus. Taiteilijalla taas useimmiten on halu luoda yksittäisiä ja ainutkertaisia teoksia omista lähtökohdistaan – mikä taas on markkinalähtöiselle ajattelulle vierasta.¹⁷⁵

Kulttuuribarometri-hankkeeseen liittyvien teemaseminaarien sarjan päätti vuonna 2004 järjestetty Kulttuurikasvatusseminaari, jossa pohdittiin kulttuurin merkitystä etenkin varhaiskasvatuksessa. Se liittyi kiinteästi Pohjois-Pohjanmaan rahaston pyrkimykseen tukea erityisesti lasten ja nuorten kulttuuria. Lapsista kasvaa tulevaisuuden kulttuurin tekijöitä ja kuluttajia. Siksi Pohjois-Pohjanmaan rahastossakin katsottiin tärkeäksi tuoda esille kulttuuritaitojen kehittäminen varhaiskasvatuksesta alkaen. Kulttuurikasvatusseminaarissa pohdittiin kulttuurin merkitystä etenkin varhaiskasvatuksessa. Tilaisuudessa oli läsnä yli sata kasvatusalan toimijaa: maakunnan päiväkotien, koulujen ja kirjastojen työntekijöitä sekä kulttuurikasvatuksen parissa työskennelleitä tutkijoita ja alan opiskelijoita.¹⁷⁶

Kulttuurikasvatusseminaarin ohjelmaan kuului muun muassa sympaattinen vauvojen runopiiri, joka liittyi Oulun Nuoriso- ja Kulttuurikeskuksen vauvasanataideprojektiin. Demonstraatioissa ryhmä äitejä vauvoineen kävi lastenlorun sanoin läpi vauvan kehon sormista varpaisiin. Esityksellä haluttiin kertoa kieltä ja kehollisuutta yhdistävien loru-
tuokioiden vaikutuksesta vauvan kokonaiskehitykselle.¹⁷⁷

*Vanhaa ja uutta hoitokuntaa yhteiskuvassa vuonna 2005. Ylärivissä vasemmalta lukien Samuli Onnela, Vesa Mustonen, Jouni Alavuotunki, Lauri Lajunen, Kristiina Havas, Elli Leskelä, Olavi K. Fält, Jaakko Okkonen ja Ralf Sunell keskusrahastosta. Alarivissä vasemmalta lukien Maija Fredrikson, Riitta Mäkelä, Soili Lankia ja rahaston sihteeri Tuula Pellikka.
Kuva: Pohjois-Pohjanmaan rahasto.*

Koska kolmen teemaseminaarin sarja sai myönteisen vastaanoton, Pohjois-Pohjanmaan rahaston hoitokunta päätti jatkaa seminaarien järjestämistä vielä vuonna 2005. Tiede tutuksi -seminaarisarja sai sytykkeen valtion Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnasta, jonka jäsenenä rahaston hoitokunnassa toiminut Liisi Huhtala tuolloin oli. Keskeisiä seminaarissa käsiteltyjä aiheita olivat tutkimuksen välittämiseen ja tiedeviestintään liittyvät kysymykset.¹⁷⁸

Kulttuuribarometrin ja siihen liittyneen seminaarisarjan konkreettisin hyöty oli siinä, että alueen kulttuurista vastaavat henkilöt saatiin yhteen ja verkostoitumaan. Seminaarit kokosivat yhteen hyvin laajan ja monipuolisen joukon kulttuuritoimijoita, muun muassa maakunnan kulttuuritoiminnasta vastaavia virkamiehiä, taiteilijoita sekä taideopetukselta ja -kasvatuksesta vastaavia tahoja. Tapahtumat olivat suosittuja ja osallistujamäärät korkeita. Tilaisuudet saivat aikaan myös korkeatasoista keskustelua sekä laajaa näkyvyyttä. Kulttuuribarometrityön ja seminaarien keskeiset painotukset näkyivät myös Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahoissa. Yleensä apurahojen jakaantumiseen on eniten vaikuttanut kullekin alalle kohdistunut hakupaine. Rahaston säännöt jättävät kuitenkin mahdollisuuden painottaa tiettyjä aloja jo hakuvaiheessa. Vuonna 2005 apurahoja suunnattiinkin erityisesti kulttuuriyrittäjyyttä ja varhaiskasvatusta edistäviin hankkeisiin.¹⁸⁰

Oman kulttuuritoiminnan lisäksi Pohjois-Pohjanmaalla ryhdyttiin virittämään yhteistyötä muiden Suomen Kulttuurirahaston pohjoisten maakuntarahastojen kanssa. Ensimmäinen Pohjois-Pohjanmaan, Lapin ja Kainuun rahastojen yhteinen kulttuuriseminaari järjestettiin syksyllä 2001 Kajaanissa. Pohjois-Suomen rahastojen hoitokuntien tapaaminen, johon osallistui edellä mainittujen lisäksi myös Keski-Pohjanmaan rahasto, järjestettiin Oulussa 19.–20.1.2007. Tapaamisessa pohdittiin rahastojen toiminnan käytäntöjä ja niiden kehittämistä.¹⁸¹

Käytäntöön saakka yhteiset aloitteet eivät kuitenkaan edenneet. Osaltaan yhteisten hankkeiden läpivientiä vaikeutti kunkin rahaston vahva identifioituminen omaan alueeseensa. Maakuntarajat ylittävä yhteistyö tai yhteiset tapahtumat eivät herättäneet vastaavaa innostusta kuin omat hankkeet. Sen sijaan keskusrahaston järjestämät maakuntarahastojen neuvottelupäivät ovat olleet myös Pohjois-Pohjanmaan rahastolle tärkeitä ideoiden ja virikkeiden lähteitä.¹⁸²

Huomio vaikuttavuuteen

Suomen Kulttuurirahasto on 2000-luvulla kiinnittänyt yhä enemmän huomiota omaan ja maakuntarahastojensa toiminnan vaikuttavuuteen. Keskusrahaston tavoitteena on myös ollut rohkaista maakuntarahastoja entistä aktiivisempaan kulttuuritoimintaan. Vuonna 2010 Suomen Kulttuurirahasto tilasi maakuntarahastojensa vaikuttavuutta koskeneen selvityksen tutkimuksen edistämissäätiö Cuporelta. Selvityksen tarkoituksena oli auttaa

maakuntarahastoja määrittelemään selkeämmin tavoitteitaan sekä seuraamaan niiden toteutumista.¹⁸³

Suomen Kulttuurirahaston ja sen maakuntarahastojen voidaan nähdä olevan eräällä tavalla velkaa lahjoittajilleen, ja siksi niiden on pyrittävä toiminnassaan parhaaseen mahdolliseen tulokseen. Cuporen tekemässä selvityksessä todettiin että maakuntarahastojen tavoitteet olivat yleensä varsin löyhästi määriteltyjä. Apurahojen suhteen maakuntarahastojen liikkumavarat vaihtelevat suuresti riippuen niiden nimikkorahastojen sääntöjen sitovuudesta. Apurahojen painottumista tietyille aloille ohjaa myös hakupaine. Useissa rahastoissa tietyt alat saavat vuosittain suuria summia – toiset jäävät lähes kokonaan ilman.¹⁸⁴

Myös Pohjois-Pohjanmaan rahastossa on ryhdytty terävöittämään tavoitteita ja suuntaamaan enemmän voimavaroja omaan kulttuuritoimintaan. Malleja ja periaatteita omaan toimintaan on otettu keskusrahastolta. Yhtenä kanavana uusien toimintamallien löytämiselle ovat olleet maakuntarahastojen asiamiespäivät, jotka järjestetään säännöllisesti kolme kertaa vuodessa. Muun muassa niiden kautta Pohjois-Pohjanmaan rahaston toimintaan ja käytäntöihin on 2000-luvulla tullut uutta jäntevyyttä. Esimerkiksi maakuntarahastojen hakuajan yhtenäistäminen ja sähköiseen hakuun siirtyminen on helpottanut niin sihteerin, asiamiehen kuin hoitokunnan jäsentenkin työtä ja tuonut siihen selkeyttä. Myös tiedottamiseen ja hakijoiden ohjaamiseen on saatu keskusrahastolta malleja, mikä on lisännyt toiminnan avoimuutta.¹⁸⁵

Pohjois-Pohjanmaan rahastossa seminaareista ja keskustelusta on alettu siirtyä konkreettisempaan toimintaan. Vuonna 2011 hoitokunta on valmistellut rahastolle strategiaa, johon on koottu keskeiset tavoitteet, menestystekijät ja tarvittavat resurssit. Tavoitteiksi on asetettu muun muassa tiedotuksen sekä oman kulttuuritoiminnan lisääminen. Rahoitustoiminnan vaikuttavuutta pyritään lisäämään suuntaamalla vähintään kolmasosa apurahoista pitkäkestoisiin, vähintään kahden vuoden hankkeisiin. Pohjois-Pohjanmaan rahasto haluaa myös profiloitua kulttuurikeskustelun herättäjänä alueellaan.¹⁸⁶

Lastenkulttuuri tulee jatkossakin olemaan yksi Pohjois-Pohjanmaan rahaston keskeisistä tukikohteista. Siihen liittyen Pohjois-Pohjanmaan rahasto päätti käynnistää syksyllä 2011 oman kulttuurihankkeen Sanataidekasvatusta päiväkotiin. Sen tarkoituksena on tukea päiväkotien kirjallisuus- ja sanataidekasvatusta tuomalla tuoreita tapoja käsitellä kirjallisuutta ja rakentaa kirjallisuuden maailmasta jotain omaa ja uutta. Hankkeen kokonaistavoitteena on löytää malli, jonka avulla sanataidekasvatusta voisi levittää päiväkoteihin jopa valtakunnallisesti.¹⁸⁷

Pohjois-Pohjanmaan rahastossa ei ole 2000-luvulla harjoitettu omaa aktiivista varainhankintaa kuten toiminnan ensimmäisinä vuosikymmeninä tehtiin. Uusia nimikkorahastoja sen yhteyteen on kuitenkin perustettu vielä 1990- ja 2000 -luvullakin. Vuonna 1997 perustettiin kaksi nimikkorahastoa, Tytti ja Martti Asunmaan sekä Aune ja Alfred

Rossin rahastot. Niistä Asunmaan rahasto tukee erityisesti Pohjois-Pohjanmaan kulttuuriperinteeseen ja identiteettiin liittyvää tieteellistä ja taiteellista toimintaa. Rossin rahasto myöntää apurahoja taiteisiin, etenkin kirjallisuuteen ja kuvataiteisiin.¹⁸⁸ Vuonna 2001 perustettiin niin ikään kaksi uutta nimikkorahastoa. Inger ja Aaro Korkeakiven rahastosta tuli tarkoitukseltaan yleinen ja Teuvo Mällisen rahaston tehtäväksi määriteltiin yhteiskuntatieteellisen ja lääketieteellisen tutkimuksen tukeminen.¹⁸⁹

Vaikka Pohjois-Pohjanmaan rahasto on aktivoitunut myös kulttuuritoimijana, apurahojen jakaminen vuosittain tulee luonnollisesti säilymään rahaston toiminnan peruspilarina. Apurahat ovat Pohjois-Pohjanmaan rahastolle edelleen se keskeisin kanava, jolla rahasto vaikuttaa alueensa kulttuurin kenttään. Yhdeksi rahaston konkreettiseksi tavoitteeksi onkin asetettu vuotuisen jakovaran kasvattaminen lähivuosina 500 000 euroon. Varainhankinta lahjoitusprosesseineen ohjautuu nykyisin keskusrahaston asiantuntijoiden kautta, mutta maakuntarahaston on oltava aktiivinen tiedottamisessa ja rahaston tunnetuksi tekemisessä. Tunnettuuden kasvattaminen ei tietenkään ole arvo sinänsä, vaan tunnettuutta pyritään lisäämään oikeissa paikoissa – potentiaalisten lahjoittajien, toimijoiden ja hyvien hakijoiden keskuudessa.¹⁹⁰

Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahansaajat vuodelta 2010 Oulun kaupungintalon edustalla. Kuva: Pohjois-Pohjanmaan rahasto.

LÄHTEET

Asiakirjalähteet

Pohjois-Suomen kulttuurirahaston ja Pohjois-Pohjanmaan rahaston asiakirjat:

- Hoitokunnan kokouspöytäkirjat
- Luettelot apurahansaajista
- Vuosijuhlapuheet
- Tiedotteet, lehtileikkeet ja yhteenvedot
- Nimikkorahastoesitteet
- Projektien asiakirjat

Kulttuurilehti Kaltion arkisto (Oulun maakunta-arkisto, OMA)

- Kirjeenvaihto

Reino Rinteen arkisto (Oulun yliopiston kirjaston ja Wesa Rp. Rinteen hallussa)

- Kirjeenvaihto ja päiväkirjat

Haastattelut

Maija Fredrikson (sähköpostitse) 16.8.2011
Kristiina Havas (sähköpostitse ja puhelimitse) 11.9.2011
Emilia Hernesniemi 24.8.2011
Liisi Huhtala (sähköpostitse ja puhelimitse) 23.3.2011
Lauri Lajunen 13.6.2011
Pentti Lampinen 3.3.2011
Riitta Mäkelä 1.3.2011
Jaakko Okkonen 4.8.2011
Tuula Pellikka (sähköpostitse) 20.10.2011
Jaana Pesonen 4.8.2011
Petrus Schroderus 30.6.2011
Jussi Valtakari 2.7.2011

Lehdistö

Kaleva
Kaltio
Nivala-lehti
Pyhäjokiseutu
Tammenlastuja
Tietopisto (Oulun yliopiston tiedotuslehti)

Internet

Juhlatelttä-tapahtuman sivusto: www.juhlateltta.fi
Myrsky-hankkeen sivusto: www.myrsky.info
Oulun juhlatelttä -tapahtuman sivusto: www.oulunjuhlateltta.fi
Reino Rinteen elämäntyötä koskeva sivusto: www.reinorinne.com
Suomen elokuvasäätiön sivusto: www.ses.fi
Suomen Kulttuurirahaston sivusto: www.skr.fi
Taiteen keskustoimikunnan sivusto: www.taiteenkeskustoimikunta.fi

Kirjallisuus

Heikkilä, Suvi: Viisi Vuosikymmentä Vaikuttamista - Suomen Kulttuurirahaston Satakunnan rahasto 1959–2009. Suomen Kulttuurirahasto 2010.

Kalajoki, Atte: Kaksikymmentäviisi vuotta kulttuurirahastotoimintaa Pohjois-Suomessa 1953–1978. Suomen Kulttuurirahasto 1978.

Kylli, Ritva: Maakunta on matkassamme: Pohjois-Pohjanmaan maakuntaliitto 1931–1993 ja Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1969–1993, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Oulu 2009.

Manninen, Turo: Oulun vuosisadat 1605–2005. Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys & Oulun yliopiston historian laitos 2005.

Marttinen, Eero: Ilmari Kianto. Korpikirjailijan elämä. Ajatus Kirjat, Helsinki 2010.

Paasilinna, Erno: Riita maailman kanssa. Kirjoituksia neljältä vuosikymmeneltä. Otava, Helsinki 1997.

Sillanpää, Pertti: Reino Rinteen pohjoinen utopia. Teoksessa Pohjois-Suomen kirjallisuushistoria. SKS, Helsinki 2010.

Pohls, Maritta: Suomen kulttuurirahaston historia. WSOY, Helsinki 1989.

Rantajärvi, Mia: Juhlapuheista käytäntöön. Katsaus Pohjois-Pohjanmaan kulttuuritoimintaan. Oulun yliopisto 2003.

Lähdeluettelo

- 1 ”Tarvitaan henkistä tukea”, Kaltio 3/1945.
- 2 Pohls 1989, 66-67.
- 3 Pohls 1989, 77, 86.
- 4 Kylli 2009, 127.
- 5 Manninen 1995, 299-301.
- 6 Manninen 1995, 328.
- 7 http://www oulu.fi/ajankohtaista/uutiset/2008A/DomusBotnica_Larun_puhe.htm.
- 8 Manninen 1995, 172.
- 9 <http://www.reinorinne.com/info/index.html> (luettu 30.6.2011).
- 10 Sillanpää 2010, 116-118.
- 11 ”Atte Kalajoki - oululaisen kulttuurin grand old man”, Kaltio 3/2000.
- 12 Kaltio-lehdet 1945-1950.
- 13 ”Oma kulttuurirahasto Pohjois-Suomea varten”, Kaltio 3/1948.
- 14 Reino Rinteen päiväkirja 15.5.1945.
- 15 Sama.
- 16 Ilmari Kiannon postikortti Reino Rinteelle laskiaisena 1946, Kaltion arkisto, OMA.
- 17 Kyösti Haatajan kirje Atte Kalajoelle 7.1.1950, Kaltion arkisto, OMA.
- 18 ”Lapin vai koko Pohjois-Suomen?”, Kaltio 7/1951.
- 19 Ks. esim. Kaltio-lehdet 1952.
- 20 Kalajoki 1978, 8-10.
- 21 ”Pohjois-Suomen kulttuurirahastohanke toteutuu”, Kaleva 1.2.1953.
- 22 Kalajoki 1979, 11-13.
- 23 Pöytäkirja Pohjois-Suomen kulttuurirahaston hallituksen kokouksesta 5.1.1954.
- 24 Marttinen 2010, 199-200.
- 25 Kalajoki 1978, 17.
- 26 Kalajoki 1978, 14.
- 27 Pöytäkirja Pohjois-Suomen kulttuurirahaston hallituksen kokouksesta 5.1.1954.
- 28 Pohls 1989, 69.
- 29 SKR:n ja Pohjois-Suomen kulttuurirahaston neuvottelukokouksen pöytäkirja 27.9.1954.
- 30 Sama.
- 31 SKR:n ja Pohjois-Suomen kulttuurirahaston neuvottelukokouksen pöytäkirja 27.9.1954.
- 32 Kalajoki 1978, 16.
- 33 ”Markka markan, tiili tiilen päälle”, Kaltio 5/1954.
- 34 ”Markka markan, tiili tiilen päälle”, Kaltio 5/1954.
- 35 Pöytäkirja Pohjois-Suomen rahaston hoitokunnan kokouksesta 29.12.1955.
- 36 Pohjois-Suomen rahaston hoitokunnan kokousten pöytäkirjat 3.1.1959 ja 28.1.1960.
- 37 ”Pohjois-Suomen kulttuuripäivät Helsingissä 3.-14.12.1958”, Kaltio 4/1958.
- 38 ”Pohjois-Suomen kulttuuripäivät 1958 lahjoitti tuotonsa tieteelle”, Kaleva 11.12.1959.

39 ”Pohjois-Suomen kulttuuripäivät”, Kaltio 1/1959 ja ”Ulkovaltojen lähetystötkin kiinnostuneet Pohjois-Suomen kulttuuripäivistä” Kaleva 11.12.1958.

40 Pohjois-Pohjanmaan rahaston hoitokunnan kokouksen pöytäkirja 28.1.1961.

41 <http://www.skr.fi/default.asp?docId=12438&rahasto=pp> (luettu 25.7.2011).

42 Pohjois-Pohjanmaan rahaston hoitokunnan kokouksen pöytäkirja 29.11.1961.

43 Sama.

44 Pohjois-Pohjanmaan rahaston hoitokunnan kokouksen pöytäkirja 13.12.1962.

45 Pohjois-Pohjanmaan rahaston hoitokunnan kokouksen pöytäkirja 29.11.1961.

46 Luettelot Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahansaajista 1962-2011.

47 ”Presidentin lahjoituksesta 1000 mk P-Suomen maakuntarahastolle”, Pohjolan Sanomat 30.6.1964.

48 Kalajoki 1979, 22.

49 Kalajoki 1978, 23-24.

50 Luettelot Pohjois-Suomen rahaston apurahansaajista 1955-1961.

51 ”Maan ja maakunnan puolesta”, Kaltio 2-3/1956.

52 Manninen 1995, 292-293.

53 Manninen 1995, 375-377.

54 Pohjois-Suomen rahaston hoitokunnan pöytäkirja 28.1.1965.

55 Paasilinna 1997, 133.

56 Pohjois-Suomen rahaston hoitokunnan pöytäkirja 28.1.1966.

57 Pohjois-Suomen rahaston hoitokunnan pöytäkirja 28.1.1966.

58 Kalajoki 1978, 19.

59 Kalajoki 1978, 29.

60 Pohjois-Suomen rahaston hoitokunnan pöytäkirja 9.1.1968.

61 Pohjois-Suomen rahaston hoitokunnan pöytäkirjat 1968-1970.

62 Pentti Lampisen haastattelu 3.3.2011.

63 Sama.

64 Sama.

65 Pohls 1989, 226.

66 Pentti Lampisen haastattelu 3.3.2011.

67 Tuula Pellikan sähköposti kirjoittajalle 20.10.2011.

68 Pentti Lampisen haastattelu 3.3.2011.

69 Sama.

70 Sama.

71 Pohls 1989, 311.

72 Luettelot apurahojen saajista 1975-1979.

73 Pohjois-Pohjanmaan rahaston nimikkorahastoesitteet.

74 Pentti Lampisen haastattelu 3.3.2011.

75 Pohjois-Pohjanmaan rahaston nimikkorahastoesitteet.

76 Sama.

77 Pohls 1989, 305-307.

78 www.taiteenkeskustoimikunta.fi (luettu 10.3.2011).

79 <http://arthouse.oulu.net/ots/?osio=historia>, http://www.saskia.fi/index.html?http://www.saskia.fi/Muut_Saskiat.html ja <http://rummuttaja.fi/valistustalo>. (luettu 8.9.2011)

- 80 Pentti Lampisen haastattelu 3.3.2011.
- 81 Sama.
- 82 Pohls 1989, 343.
- 83 Luettelot Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahansaajista 1969-1991.
- 84 Luettelot Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahansaajista 1974-1979.
- 85 Luettelot Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahansaajista 1984-1985.
- 86 Reino Rinteen kirjekonsepti 5.5.1984, Reino Rinteen arkisto.
- 87 Luettelo Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahansaajista 1988.
- 88 Luettelot Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahoista 1981-1987.
- 89 Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedote 20.11.1998: Lastenkulttuuripalkinto tanssipedagogi Marketta Viitalalle.
- 90 Luettelot Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahojen saajista 1969-1978.
- 91 Pentti Lampisen haastattelu 3.3.2011.
- 92 Sama.
- 93 Muistio Pohjois-Pohjanmaan rahaston, Siika-Pyhäjokialueen liiton ja Kalajokilaakson talousalueen liiton neuvottelusta 13.11.1975.
- 94 Pentti Lampisen haastattelu 3.3.2011.
- 95 Sama.
- 96 Hoitokunnan pöytäkirja 12.12.1974.
- 97 Pentti Lampisen haastattelu 3.3.2011.
- 98 <http://www.skr.fi/default.asp?docId=12439>. (luettu 4.11.2011)
- 99 Pohjois-Pohjanmaan rahaston hoitokunnan pöytäkirja 11.12.1973.
- 100 Pöytäkirja Pohjois-Pohjanmaan rahaston saamelaisopiskelija-asuntojen jaosta 30.9.1974.
- 101 Paavo Havaksen puhe Pohjois-Pohjanmaan rahaston vuosijuhlassa 31.1.1992.
- 102 Ks. kuvaaja Pohjois-Pohjanmaan rahaston jakamista apurahoista, kokonaismäärät.
- 103 Heikkilä 2011, 145.
- 104 <http://www.skr.fi/default.asp?docId=12439> (luettu 5.8.2011).
- 105 Luettelot Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahansaajista 1991-1995.
- 106 <http://www.skr.fi/default.asp?docId=12318> (luettu 5.8.2011).
- 107 Suomen Kulttuurirahaston tiedote 18.4.1997.
- 108 Lauri Lajusen puhe Pohjois-Pohjanmaan rahaston vuosijuhlassa 1998.
- 109 Luettelot Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahoista 1998-2001.
- 110 Lauri Lajusen haastattelu 13.6.2011.
- 111 Sama.
- 112 SKR:n kirje maakuntarahastojen asiamiehille 20.9.2000.
- 113 ”Apurahakakku kasvoi korkeutta”, Kaleva 29.1.2005.
- 114 Riitta Mäkelän haastattelu 1.3.2011 ja Suomen Kulttuurirahaston tiedote 10.5.1998.
- 115 Luettelot Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahansaajista 1969-2011.
- 116 Liisi Huhtalan haastattelu 23.3.2011.
- 117 Sama.
- 118 Riitta Mäkelän haastattelu 1.3.2011.
- 119 Petrus Schroderuksen haastattelu 30.6.2011.
- 120 Sama.

- 121 Yhteenveto Pohjois-Pohjanmaan rahaston visuaalisten taiteiden apurahansaajista 1969-2009.
- 122 Ks. esim. ”Vain yksi apuraha Raaheen”, Raahen seutu 31.1.2005 ja ”Henna-Maija Kuki ja Luova Linkki saivat apurahaa”, Nivala-lehti 3.2.2005.
- 123 Jussi Valtakarin haastattelu 2.7.2011.
- 124 Sama.
- 125 Lauri Lajusen puhe Pohjois-Pohjanmaan rahaston vuosijuhlassa 25.1.2001.
- 126 Liisi Huhtalan haastattelu 23.3.2011.
- 127 Riitta Mäkelän haastattelu 1.3.2011.
- 128 Luettelot Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahansaajista 1997-2011.
- 129 Riitta Mäkelän haastattelu 1.3.2011.
- 130 Pohjois-Pohjanmaan rahaston hoitokunnan kokouspöytäkirja 16.12.2008.
- 131 Maija Fredriksonin sähköposti kirjoittajalle 16.8.2011.
- 132 Luettelot Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahoista 1997-2011.
- 133 Luettelot Pohjois-Pohjanmaan apurahansaajista 1997-2011.
- 134 Suomen elokuvasäätiö <http://www.ses.fi/fi/elokuva.asp?id=521> (luettu 3.11.2011).
- 135 Liisi Huhtalan haastattelu 23.3.2011.
- 136 Luettelot Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahoista 1997-2011.
- 137 Jaakko Okkosen haastattelu 4.8.2011.
- 138 Riitta Mäkelä haastattelu 1.3.2011.
- 139 ”Syryjäseuduilla pitää olla muita parempi”, Pyhäjokiseutu 30.1.2006.
- 140 Riitta Mäkelän haastattelu 1.3.2011, Lauri Lajusen haastattelu 13.6.2011.
- 141 Liisi Huhtalan puhe vuosijuhlassa 2007.
- 142 Suomen Kulttuurirahaston tiedote 10.5.1998.
- 143 Luettelot Pohjois-Pohjanmaan rahaston apurahansaajista 1997-2011.
- 144 <http://myrsky.org/suomi.swf>. (luettu 7.6.2011)
- 145 Jaakko Okkosen haastattelu 4.8.2011 ja Pohjois-Pohjanmaan rahaston strategia 12.8.2011.
- 146 <http://www.juhlatelta.fi/> (luettu 9.7.2011).
- 147 <http://www.oulunjuhlat.fi/> (luettu 2.9.2011).
- 148 Emilia Hernesniemen haastattelu 24.8.2011.
- 149 Sama.
- 150 Emilia Hernesniemen haastattelu 24.8.2011.
- 151 <http://www.skr.fi/default.asp?docId=12434>
- 152 Lauri Lajusen haastattelu 13.6.2011.
- 153 Sama.
- 154 Liisi Huhtalan haastattelu 23.3.2011.
- 155 Jaana Pesosen haastattelu 4.8.2011.
- 156 Sama.
- 157 Sama.
- 158 Riitta Mäkelän haastattelu 1.3.2011.
- 159 Lauri Lajusen haastattelu 13.6.2011.
- 160 Riitta Mäkelän haastattelu 1.3.2011.
- 161 Sama.
- 162 ”Valoryijy välkkyä Frosteruksen koululla”, Pyhäjokiseutu 30.1.2006.

- 163 <http://leenakela.com/?q=taalla-tuolla-toisaalla> (luettu 30.5.2011).
- 164 Riitta Mäkelän haastattelu 1.3.2011.
- 165 Sama.
- 166 Liisi Huhtalan haastattelu 23.3.2011.
- 167 Lauri Lajusen haastattelu 13.6.2011.
- 168 Pöytäkirja Pohjois-Pohjanmaan rahaston hoitokunnan kokouksesta 21.2.2001.
- 169 Rantajärvi 2003, 57-58.
- 170 Tietopisto 18/2002.
- 171 Lauri Lajusen puhe Pohjois-Pohjanmaan rahaston vuosijuhlassa 30.1.2004.
- 172 Mia Rantajärvi & Ilmari Leppihalme: ”Miten yhdistää kulttuuri ja yrittäjyys?” (artikkeliluonnos).
- 173 Sama.
- 174 Sama.
- 175 Lauri Lajusen haastattelu 13.6.2011.
- 176 Pohjois-Pohjanmaan rahaston lehdistötiedote 16.4.2004.
- 177 Sama.
- 178 Liisi Huhtalan haastattelu 23.3.2011.
- 179 Lauri Lajusen haastattelu 13.6.2011.
- 180 Pohjois-Pohjanmaan rahaston hakukuulutus 1.9.2004.
- 181 Muistio Kainuun, Keski-Pohjanmaan, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan rahastojen yhteistapaamisesta 31.1.2007.
- 182 Liisi Huhtalan haastattelu ja Lauri Lajusen haastattelu 13.6.2011.
- 183 ”Maakuntarahastoilla laajalti vaikutusta”, Tammenlastuja 2/2010.
- 184 Sama.
- 185 Kristiina Havaksen sähköposti kirjoittajalle 11.9.2011.
- 186 Pohjois-Pohjanmaan rahaston strategia, hoitokunta 12.8.2011.
- 187 Sanataidekasvatusta päiväkotiin -projektin suunnitelma.
- 188 <http://www.skr.fi/default.asp?docId=12438&rahasto=pp>.
- 189 Inger ja Aaro Korkeakiven ja Teuvo Mällisen rahastojen nimikkorahastoesitteet.
- 190 Kristiina Havaksen sähköposti kirjoittajalle ja Pohjois-Pohjanmaan rahaston strategia 12.8.2011.

